

श्रोत: अञ्जपूर्ण पोष्ट, २०७५/०४/२६

नेपाल-बंगलादेश ऊर्जामा समझदारी

नेपाल र बंगलादेशबीच इनर्जी कोअपरेसन (ऊर्जा सहायता)सम्बन्धी समझदारी पत्रमा हस्ताक्षर भएको छ। नेपाल र बंगलादेशबीच ऊर्जा अदानप्रदान गर्ने विषयमा दुई देशको ऊर्जा विकाससम्बन्धी समझदारी पत्र (एमओयू) मा हस्ताक्षर भएको हो।

नेपालका ऊर्जा, जलस्रोत तथा सिँचाइमन्त्री वर्षमान पुन र बंगलादेशका विद्युत्, ऊर्जा तथा खनिज स्रोत राज्यमन्त्री नसरुल हमिदबीच शुक्रबार सिंहदरबारस्थित ऊर्जा मन्त्रालयमा समझदारी पत्रमा हस्ताक्षर भएको हो। यसअघि नेपालले चीनसँग पनि यस्तै समझदारी गरिसकेको छ भने तीन वर्षअघि भारतसँग ऊर्जा व्यापार सम्झौता गरेको थियो। भारतीय भूमि हुँदै बंगलादेशसम्म प्रसारण लाइन निर्माण गर्ने पक्षहरूबीच सहमति भएमा शुक्रबार बंगलादेशसँग भएको समझदारीले मूर्त रूप पाउनेछ।

हस्ताक्षरपछि ऊर्जा, जलस्रोत तथा सिँचाइ मन्त्रालयले जारी गरेको विज्ञप्तिमा भनिएको छ, 'यो समझदारीमा जलविद्युत् विकास, प्रसारण लाइन, ऊर्जा दक्षता तथा विभिन्न प्रकारका नवीकरणीय ऊर्जाको विकास गर्ने, जनशक्ति विकास र ऊर्जा क्षेत्रको उत्पादकत्वसहित दक्षता बढाउन सकिन्छ।' यो समझदारीमा दक्षिण एसियामा रहेको जलविद्युत् विकासको अथाह सम्भावना भरपुर उपयोग गर्न सकिने मन्त्रालयले जनाएको छ। उक्त सम्भावनालाई क्षेत्रीय तथा उपक्षेत्रीय तहको सहकार्यबाट ऊर्जा क्षेत्रका जनताको जीवनस्तर विकास र सुधार गर्न सकिने विषयमा समझदारी पत्रमा हस्ताक्षर भएको छ। विद्युत् उत्पादन, प्रसारण, वितरण, ऊर्जा दक्षता, जलविद्युत् आयोजनाको विकास, लगानी, डिजाइन, निर्माण स्थापना, सम्पन्न, सञ्चालन तथा उत्पादनका क्षेत्रमा दुवै देशका सार्वजनिक तथा निजी निकायबीच सहकार्य गर्ने विज्ञप्तिमा उल्लेख छ। विद्युत् आयोजनामा संयुक्त उपक्रमको माध्यमबाट लगानी गर्न आ-आफ्नो देशको नीति तथा कानूनको अधिनमा रही सहयोग र समन्वय गर्नेसमेत व्यवस्था राखिएको छ।

विद्युत् आयोजनाको सफल कार्यान्वयन गर्न सार्वजनिक तथा निजी क्षेत्रका निकायसँग आवश्यक सहयोग तथा समन्वय गरिनेछ। एक अर्काका विद्युत् गृह, निकाय तथा पूर्वाधारमा सम्बन्धित व्यक्तिको भ्रमण आदानप्रदान, दुई देशबीच विद्युत् व्यापारको सम्भावना खोज्न उपयुक्त राष्ट्रिय तथा क्षेत्रीय ग्रिड कनेक्टिभिटी स्थापनाका लागि दुवै पक्षले आवश्यक कदम चाल्नेसहितका दुई देशबीच सहकार्य, समन्वय र प्रोत्साहन गर्ने विषय पनि समझदारीपत्रमा राखिएको मन्त्रालयका सहसचिव दिनेशकुमार घिमिरेद्वारा जारी विज्ञप्तिमा उल्लेख छ।

समझदारीमा हस्ताक्षर गरेपछि बंगलादेशका विद्युत् राज्यमन्त्री हमिदले नेपालमा उत्पादित बिजुली बंगलादेश लैजान तयार रहेको बताए।

विज्ञप्तिअनुसार समझदारी कार्यान्वयन र आपसी समन्वयका लागि दुवै देशका ऊर्जा मन्त्रालयका सहसचिवको सहअध्यक्षतामा एक संयुक्त कार्यदल गठन गरिनेछ। उक्त कार्यदलले दिएको प्रगतिलाई दुई

देशका विद्युत् सचिवले समीक्षा गर्ने गरी संयुक्त निर्देशक समिति गठन गरिने समझदारीमा उल्लेख छ। यस्तो संयन्त्रको बैठक ढाका र काठमाडौंमा आलोपालो बस्ने गरी समझदारी भएको पनि घिमिरेले जानकारी दिए।

समझदारीमा हस्ताक्षर गरेपछि बंगलादेशका विद्युत् राज्यमन्त्री हमिद नेपालमा उत्पादित बिजुली लैजान आपूर्तिहरू तयार रहेको बताए। नेपालको ऊर्जा क्षेत्रमा लगानी गर्न र नेपालसँग ऊर्जा सहकार्य गर्न बंगलादेश तत्पर रहेकाले नै यो सम्झौता सम्भव भएको हमिदको बुझाइ छ। यो समझदारीले नेपालबाट उत्पादित बिजुली प्रसारण लाइन बन्नासाथै बंगलादेश निर्यातको ढोका खुलेको छ। बंगलादेशले हाल भारतबाट पाँच सय मेगावाट बिजुली आयात गरिरहेको छ भने माथिल्लो कर्णाली जलविद्युत् आयोजनाबाट बिजुली उत्पादन सुरु भए पनि बंगलादेशले बिजुली लैजान सक्ने गरी यो सम्झौता भएको पनि ऊर्जा मन्त्रालयको भनाइ छ।

बंगलादेशका ऊर्जा राज्यमन्त्री हमिद नेपालमा जलविद्युत्को अपार सम्भावना रहेकाले यसलाई दुई देशबीचको समन्वयमा दुवैलाई लाभ हुने गरी उपभोग गर्न सकिने बताए। हाल बंगलादेशमा १४ हजार मेगावाट बिजुली उत्पादन भइसकेको, सन् २०२१ सम्म २४ हजार र सन् २०४१ सम्म ६० हजार मेगावाट बिजुली उत्पादन गर्ने लक्ष्य रहेको हमिद बताए। उनले भने, 'बंगलादेशले २०४१ सम्म एसियाको लिडिङ इकोनोमिक कन्ट्रीको रूपमा अगाडि आउने गरी योजना बनाएको छ। नेपालमा ऊर्जामन्त्री पुनले आगामी १० वर्षमा नेपालको जलविद्युत् उत्पादन क्षमता १५ हजार मेगावाट बनाउने र सोही अवधिसम्ममा पाँच हजार मेगावाट निर्यात गर्ने सरकारी लक्ष्य रहेको बताए। यही योजनाअनुसार बिजुली निर्यातका लागि अहिलेदेखि नै उपयुक्त माध्यमको खोजी सुरु हुन थालेको मन्त्री पुनको भनाइ छ। नेपालबाट बिजुली आयात गर्ने सम्झौता गरेर बंगलादेशले ऊर्जा क्षेत्रका लागि ऐतिहासिक उपलब्धी तथा कोशेढुंगा साबित भएको बताए। नेपाल र बंगलादेशबीच विद्युत् विकास तथा आदानप्रदान र प्राविधिक सहयोगमा सहकार्य गर्ने गरी ऊर्जा क्षेत्र सहयोगसम्बन्धी समझदारी हुनुलाई सकारात्मक उपलब्धि भएको मन्त्री पुनले उल्लेख गरे।

आगामी दिनमा नेपालबाट बंगलादेशमा बिजुली निर्यात गर्न यो सम्झौता महत्वपूर्ण भएको ऊर्जामन्त्री पुनले बताए। उनले बंगलादेशले उत्पादन गरिरहेको सौर्य ऊर्जामा पनि आपसी सहकार्य गर्न सकिने बताए। सार्क फेमवर्क सहमति यसअघि नै भइसकेकाले यसैको माध्यमबाट यो सम्झौतालाई थप प्रभावकारी बनाउन सकिने जानकारी मन्त्री पुनले दिए।

दुई देशबीचको समन्वयका लागि आगामी महिना हुने बिमस्टेक सम्मेलनमा नेपालका प्रधानमन्त्री केपी शर्मा ओली र बंगलादेशका प्रधानमन्त्री शेख हसिनाबीच थप छलफल हुने पनि उनको भनाइ छ।

श्रोत: अञ्जपूर्ण पोष्ट, २०७५/०४/२६

रघुगंगा जलविद्युत् चाँडो निर्माण सक्न निर्देशन

गण्डकी प्रदेश सरकारले म्याग्दीमा निर्माणाधीन ४० मेगावाटको रघुगंगा जलविद्युत् आयोजनालाई सम्झौता मितिभित्र सम्पन्न गर्न निर्देशन दिएको छ। तीन वर्षदेखि रोकिएको रघुगंगाको संरचना र ठेकेदार कम्पनी फेरिसँगै निर्माण प्रक्रिया अघि बढेको छ।

२०६७ सालमा निर्माण सुरु भएको आयोजना ०७३ सालमा सम्पन्न हुनुपर्नेमा भारतीय ठेकेदार कम्पनी आईभीआरसीएल आर्थिक संकटमा परेपछि अलपत्र बनेको थियो। गत मंसिर ७ गते आगामी ४५ महिनाभित्र सम्पन्न गर्ने गरी जयप्रकाश एसोसिएटस्ले सिभिल र हाइड्रोमेकानिकलको काम सुरु गरेको छ।

गण्डकी प्रदेशका मुख्यमन्त्री पृथ्वीसुब्बा गुरुङ, संघीय सांसद भुपेन्द्रबहादुर थापा, गण्डकी प्रदेशकी सामाजिक विकास मन्त्री नरदेवी पुन, सांसद विनोद केसी, जिल्ला समन्वय समिति अध्यक्ष देवेन्द्रबहादुर केसी र प्रमुख जिल्ला अधिकारी लीलाधर अधिकारीलगायत टोलीले कार्यस्थलको प्रत्यक्ष अनुगमन गर्दै ठेकेदार कम्पनीलाई समयमै सम्पन्न गर्न निर्देशन दिएको हो।

‘म्याग्दीमा थुप्रै जलविद्युत् आयोजना बन्ने क्रममा छन्, सरकारी तवरबाट बन्ने यो आयोजनामा भएको ढिलासुस्तीले सकारात्मक सन्देश प्रवाह भएको छैन’, मुख्यमन्त्री गुरुङले भने, ‘सम्झौताको अधीन रहेर ठेकेदारले काम गर्नुपर्छ। यहाँ काम जिम्मा लिने तर जिम्मेवारी पूरा नगर्ने प्रवृत्ति मौलाएको छ।’ प्रदेशअन्तर्गत सञ्चालन हुने आयोजनाको समस्या हल गर्न तयार रहेको उल्लेख गर्दै उनले भने, ‘सामाजिक, सुरक्षा र अन्य के के समस्या छन्, त्यो भन्नुपर्छ हामी समाधान गर्न तयार छौं।’ आयोजना निर्माणका क्रममा आइपर्ने समस्याबारे बताउन मुख्यमन्त्रीले निर्माण कम्पनीलाई बताएका छन्।

विद्युत् प्राधिकरणले भारतीय एक्जिम बैंकको सहूलियतपूर्ण ऋणमा बनाउने आयोजनालाई रघुगंगा हाइड्रो लिमिटेडमार्फत निर्माण गर्दै छ। बर्खायामसकिनेबित्तिकै सबै क्षेत्रबाट निर्माणको काम सुरु गरिने ठेकेदारका प्रतिनिधिले मुख्यमन्त्रीलाई जानकारी गराए। आयोजनाले नयाँ ठेकेदार कम्पनी छनोटसँगै मजदुर आवास गृह र ड्यामको पहुँच मार्गका लागि थप ३० रोपनी जग्गा अधिग्रहणको प्रक्रिया अघि बढाएको छ।

दग्नाम र झिँ वडाको सीमानामा बाँध रहने आयोजनाको पानी सुरुडमार्गमार्फत ल्याएर पिप्ले घुमाउनेताल नजिकै विद्युत्गृहमा ल्याई विद्युत् उत्पादन गर्ने योजना छ। ०६७ सालमा ३२ मेगावाट उत्पादन गर्ने गरी काम अघि बढाइए पनि अहिले भने ८ मेगावाट थपेर ४० मेगावाट पुऱ्याइएको छ। यो आयोजनाको सम्भाव्यता सन् १९९८ मा गरिएको थियो। यसलाई पुनः अद्यावधिक गरेर ३२ बाट ४० मेगावाट बनाइएको हो। आयोजनामा एक्जिम बैंकले करिब ६ अर्ब रुपैयाँ लगानी गर्नेछ।

श्रोत: काव्तिपुर, २०७५/०४/२६

बंगलादेशी लगानी र बजार निश्चित बन्दै

नेपाल-बंगलादेश ऊर्जा सहकार्य सझदारीमा हस्ताक्षर

विजय तिमल्सिना

नेपाल र बंगलादेशबीच ऊर्जा सहकार्यसम्बन्धी समझदारीमा शुक्रबार हस्ताक्षर भएको छ । सिंहदरबारस्थित ऊर्जा मन्त्रालयमा भएको समझदारीले नेपालको ऊर्जा क्षेत्रमा बंगलादेशी लगानी र बंगलादेश नेपाली ऊर्जाको ठूलो बजार हुने अपेक्षा छ । आफ्नो देशमा बढ्दो ऊर्जाको माग र आपूर्तिको असन्तुलन पूर्ति गर्न बंगलादेश सरकारले नेपालबाट विद्युत् गरिद गर्ने प्रस्ताव गर्दै आएको छ । ऊर्जा क्षेत्रमा सहकार्यका लागि नेपाल र बंगलादेशबीच दुई वर्षयता पटक-पटक छलफल हुँदै आएको थियो ।

समझदारीपत्रमा जलविद्युत् विकास, प्रसारण लाइन, ऊर्जा दक्षता, नवीकरणीय ऊर्जाको विकास, जलविद्युत् आयोजनाको निर्माण र सञ्चालन, दुई देशबीचको सरकारी तथा निजी निकायबीचको सहकार्यजस्ता विषय उल्लेख गरिएको छ । दुवै देशबीच विद्युत् व्यापारको सम्भावना खोज्न उपयुक्त राष्ट्रिय तथा क्षेत्रीय प्रसारण लाइन कनेक्टिभिटी स्थापनाका लागि दुवै पक्षले आवश्यक कदम चाल्ने विषयमा पनि सहमति भएको ऊर्जा मन्त्रालयले जनाएको छ ।

समझदारीअनुसार नेपालको ऊर्जा, जलस्रोत तथा सिँचाइ मन्त्रालय र बंगलादेशको विद्युत्, ऊर्जा तथा खनिज स्रोत मन्त्रालयका सहसचिवको सहअध्यक्षतामा एक संयुक्त कार्यदल बन्नेछ । साथै उक्त कार्यदलको प्रगति समीक्षा गर्न दुवै देशका सम्बन्धित सचिवले सहअध्यक्षता गर्ने गरी संयुक्त निर्देशक समितिसमेत गठन हुनेछ । 'यी दुवै संयन्त्रको बैठक हरेक वर्ष आलोपालो गरी ढाका र काठमाडौँमा बस्ने समझदारी भएको छ,' ऊर्जा मन्त्रालयले जारी गरेको विज्ञप्तिमा छ ।

भारत र चीनपछि ऊर्जा सहकार्यका लागि समझदारी भएको बंगलादेश तेस्रो मुलुक हो । पछिल्लोपटक नेपालले प्रधानमन्त्री केपी ओलीको भ्रमणका क्रममा चीनसँग ऊर्जा सहकार्य समझदारीमा हस्ताक्षर गरेको छ । उक्त समझदारीअनुसार नेपाल र चीनबीच पनि सचिव र सहसचिवस्तरीय संयन्त्र बन्नेछ । यो संयन्त्रले नेपाली ऊर्जा क्षेत्रमा चिनियाँ लगानी भित्र्याउन र आपसी मुद्दालाई सम्बोधन गर्न छलफल गर्नेछ । भारतसँग भने नेपालले विद्युत् व्यापार सम्झौता गरिसकेको छ । सोही सम्झौताअनुसार नेपालले अपूग विद्युत् भारतबाट भित्र्याइरहेको छ ।

करिब १७ करोड जनसंख्या भएको बंगलादेशले आफ्नो आर्थिक वृद्धिका लागि आवश्यक ऊर्जाको अभाव झेल्दै आएको छ । बंगलादेशले सन् २०२१ सम्ममा विकासशील राष्ट्रमा फड्को मार्ने लक्ष्य लिएको छ । अझै पनि उसका एक तिहाइ नागरिकमाझ ऊर्जाको पहुँच पुगेको छैन ।

आफ्नो देशको विद्युत् माग पूरा गर्न बंगलादेशले भुटानमा पनि जलविद्युत् आयोजना निर्माणका लागि लगानी गरेको छ । नेपालबाट विद्युत् आयात गर्न बंगलादेशले पटकपटक पहल गर्दै आएको छ । यसका लागि उसले नेपाल र भारत सम्मिलित विभिन्न फोरमहरूमा यो विषय राख्दै पनि आएको छ ।

नेपाल सरकारले आगामी १० वर्षभित्र १५ हजार मेगावाट उत्पादन गर्ने महत्वाकांक्षी लक्ष्य लिएको छ । तर, नेपालको आन्तरिक बजारले मात्रै उक्त विद्युत् खपत गर्ने सम्भावना छैन । यसका लागि भारत र बंगलादेशजस्ता धेरै विद्युत् आवश्यक हुने बजारमा नेपालको विद्युत् निर्यात गर्न जरुरी रहेको विज्ञहरू बताउँछन् ।

‘बंगलादेशजस्तो ठूलो बजारमा नेपाली विद्युत् निर्यात हुने भएपछि मुलुकमा ठूला आयोजनामा लगानी गर्नेहरू पनि विश्वस्त हुन्छन्,’ स्वतन्त्र ऊर्जा प्रवर्द्धकहरूको संस्था (इपान) का अध्यक्ष शैलेन्द्र गुरागाई भन्छन्, ‘नेपाल र बंगलादेशबीच भएको ऊर्जा सहकार्य सम्झौता सकारात्मक छ ।’

निर्माणाधीन जलविद्युत् आयोजनाले उत्पादन सुरु गरेपछि केही वर्षभित्र नेपालमा उत्पादित विद्युत् बढी हुने अनुमान छ । ४ सय ५६ मेगावाटको माथिल्लो तामाकोसीले उत्पादन थालेलगत्तै नेपालमा वर्षायाममा विद्युत् बढी हुने अनुमानसहित विद्युत् प्राधिकरणले भारतीय केन्द्रीय विद्युत् प्राधिकरणसँग इनर्जी बैंकिङका लागि सहमतिको प्रयास गरिरहेको छ । जसअनुसार वर्षायाममा नेपालमा बढी भएको विद्युत् भारत निर्यात गर्न र नेपाललाई आवश्यक पर्दा सोही परिमाणको विद्युत् पुनः ल्याउन सकियोस् ।

बंगलादेशले नेपालमा लगानी गर्न सक्ने सम्भावित जलविद्युत् आयोजनाको विषयमा पनि छलफल हुँदै आएको छ । नेपालका लागि बंगलादेशी राजदूत मासफी विन्टे सामले नेपालमा जलविद्युत् क्षेत्रमा लगानीका लागि बंगलादेश तयार रहेको बताउँदै आएका छन् ।

बंगलादेशले आफ्नो देशमा अपुग विद्युत् भारतसँग पनि खरिद गर्दै आएको छ । भारतसँग बंगलादेशले ६ सय मेगावाट बढी विद्युत् खरिद गर्दै आएको छ । बंगलादेशले भारतीय विद्युत् व्यापार निगमसँग भारतीय कम्पनीले नेपालमा निर्माण गर्ने माथिल्लो कर्णाली जलविद्युत् आयोजनाको विद्युत् खरिद गर्ने सैद्धान्तिक सहमति गरेको छ । भारतीय कम्पनी जीएमआरले ९ सय मेगावाटको माथिल्लो कर्णाली आयोजना निर्माणको जिम्मा पाएको छ । समझदारीअनुसार माथिल्लो कर्णालीबाट उत्पादित ३ देखि ५ सय मेगावाटसम्म विद्युत् बंगलादेशले खरिद गर्नेछ । सन् २०१६ को अक्टोबरमा बंगलादेशको राजधानी ढाकामा भएको दक्षिण एसिया आर्थिक सम्मेलनका क्रममा नेपाल र बंगलादेशबीच ऊर्जा सहमतिपत्रमा हस्ताक्षर भएको थियो । उक्त सम्झौतामा बंगलादेशले नेपालमा करिब १ हजार ६ सय मेगावाट क्षमता बराबरका दुई आयोजना निर्माण गर्ने उल्लेख थियो ।

बंगलादेशले निर्माण गर्ने गरी १ हजार १ सय १० मेगावाटको सुनकोसी दोस्रो र ५ सय ३६ मेगावाटको सुनकोसी तेस्रो आयोजना प्रस्ताव गरिएको थियो । दुवै आयोजना बंगलादेशले निर्माण गरी उत्पादित विद्युत् बंगलादेश लैजाने गरी सहमतिमा हस्ताक्षर भएको थियो । तत्कालीन वाणिज्यमन्त्री रोमी गौचन थकाली र बंगलादेशी समकक्षी तोफेल अहमदले सहमतिपत्रमा हस्ताक्षर गरेका थिए । तर, सम्झौतापछि उक्त अवधारणामा कुनै प्रगति भएको छैन । विद्युत्को माग र आपूर्तिबीचको असन्तुलन बंगलादेशको समस्या रहँदै आएको छ । तथ्यांकअनुसार सन् २०१६ सम्ममा बंगलादेशका कुल परिवारमध्ये ७६ प्रतिशतकहाँ मात्रै विद्युत् सुविधा पुगेको छ । यसलाई सन् २०२१ सम्ममा ९८ प्रतिशत पुर्याउने बंगलादेश सरकारको लक्ष्य छ ।

‘भारतीय भूमिका अपरिहार्य’

नेपालमा उत्पादित ऊर्जा बंगलादेश निर्यातका लागि दुवै देशले सहमति गरे पनि यसमा भारतीय भूमिका पनि महत्वपूर्ण हुनेछ । नेपालको ऊर्जा भारत हुँदै प्रसारण लाइन निर्माण गरेर वा भारतीय प्रसारण प्रणाली प्रयोग गरेर मात्रै बंगलादेश पुर्याउन सकिन्छ । नेपाल र बंगलादेशका अधिकारीले यसको आवश्यकता बुझेका छन् । समझदारीमा हस्ताक्षर भएपछि आयोजित पत्रकार सम्मेलनमा पनि दुवै देशका मन्त्रीहरूले यसको आवश्यकतामाथि टिप्पणी गरे ।

बंगलादेशका ऊर्जा तथा खनिज स्रोत राज्यमन्त्री नरसुल हमिदले नेपालको ऊर्जा बंगलादेश भित्र्याउन भारतीय सहयोग अनिवार्य रहेको आवश्यकता औँल्याए । ‘यस विषयमा भारतसँगको छलफल आवश्यक छ,’ उनले भने,

‘काठमाडौंमा हुने बिमस्टेक सम्मेलनमा यसबारे त्रिपक्षीय छलफल हुन्छ ।’ बिमस्टेक सम्मेलनमा भदौ १४ र १५ गते काठमाडौंमा हुँदै छ ।

ऊर्जा, जलस्रोत तथा सिँचाइमन्त्री वर्षमान पुनले बिमस्टेक शिखर सम्मेलनमा प्रधानमन्त्री ओली र बंगलादेशी समकक्षी सेख हसिनाले यसबारे छलफल गर्ने बताए । ‘प्रसारण लाइनका लागि नेपाल, बंगलादेश र भारतबीच सहकार्यको विषयमा पनि छलफल आवश्यक छ,’ उनले भने ।

काठमाडौंमा २०१४ को नोभेम्बरमा भएको १८ औं सार्क शिखर सम्मेलनमा पनि ऊर्जा सहकार्यसम्बन्धी सार्क प्रारूप सम्झौतामा हस्ताक्षर भएको थियो । उक्त सम्झौताले सार्क सदस्य राष्ट्रहरूले आपसमा सहमति गरी ऊर्जा खरिद बिक्री गर्न सक्ने व्यवस्था गरेको छ ।

श्रोत: अभियान, २०७५/०४/२६

अपि पावरले ४० मेगावाटको चमेलिया बनाउने, प्राधिकरणसँग ग्रीड कनेक्शन सम्झौता

अपि पावर कम्पनी लिमिटेडले ४० मेगावाट क्षमताको माथिल्लो चमेलिया जलविद्युत् आयोजना बनाउने भएको छ । कम्पनी र नेपाल विद्युत् प्राधिकरणको ग्रीड सञ्चालन विभागबीच शुक्रवार उक्त आयोजनाको ग्रीड कनेक्शन सम्बन्धी सम्झौता पत्रमा हस्ताक्षर भएको छ ।

हस्ताक्षर पत्रमा अपि पावर कम्पनीको तर्फबाट कम्पनीका सञ्चालक महेन्द्र न्यौपाने र प्राधिकरणको ग्रीड सञ्चालक विभागका निर्देशक दीर्घायु कुमार श्रेष्ठले हस्ताक्षर गरे । सम्झौता अनुरूप अपि पावर कम्पनीले निर्माण गर्ने ४० मेगावाट क्षमताको माथिल्लो चमेलिया जलविद्युत् आयोजनाबाट उत्पादित विद्युत् शक्ति बँलाच सव स्टेशनको १३२ के.भि. वसबारमा जडान गरिनेछ । ४० मेगावाटको चमेलिया जलविद्युत् आयोजना निर्माण सम्पन्नपछि नेपालको सुदुरपश्चिम क्षेत्रको विकासमा महत्वपूर्ण भूमिका खेल्ने विश्वास कम्पनीले लिएको छ । ४० मेगावाटको माथिल्लो चमेलिया जलविद्युत् आयोजना अपि पावर कम्पनी लिमिटेडले निर्माण गर्न लागेको यो तेस्रो आयोजना हो । यसअघि कम्पनीले करीब १७ महीनाभित्र ८ दशमलव ५ मेगावाट क्षमताको नौगड गाढ साना जलविद्युत् आयोजना सम्पन्न गरी २०७२ साल भदौ महीनादेखि विद्युत् प्रवाह गरिरहेको छ । त्यसैगरी कम्पनीले हाल निर्माण गरिरहेको सोही नदिमा ८ मेगावाटको अपर नौगड गाढ जलविद्युत् आयोजना अन्तिम चरणमा पुगेको छ ।

कम्पनीले जलविद्युतको अलावा १८ मेगावाटको सौर्य उर्जा उत्पादन गर्ने समेत तयारी गरिरहेको छ । प्राधिकरणले जारी गरेको टेण्डरमा सहभागी भई कम्पनीले १८ मेगावाट क्षमताको सोलार आयोजनाको ठेक्का पाएको थियो । उक्त आयोजना यसै आर्थिक वर्षभित्र सम्पन्न गरी राष्ट्रिय प्रसारण लाइनमा जडान गरी राष्ट्रिय उर्जा सङ्कट कम गर्ने लक्ष्य राखेको छ ।

श्रोत: अभियान, २०७५/०४/२६

लघुजलविद्युत् आयोजना धमाधम राष्ट्रिय प्रशारणमा जोडिदै

धनकुटा लेगुवा खोलाको ४० किलोवाट, नुवाकोट स्याउरेभूमे खोलाको २३ किलोवाट, ताप्लेजुङ सेगुवा खोलाको ९० किलोवाट र लमजुङ मिदिम खोलामा निर्माण भएको सय किलोवाटका चार लघुजलविद्युत् आयोजना राष्ट्रिय प्रसारण लाइन (ग्रीड)मा जोडिएका छन् । लेगुवा खोलाको तेहथुमस्थित जिरी-खिम्ती सबस्टेशनबाट तानिएको नारकेमा ११ केभी लाइनमा आवद्ध गरिएको छ । यस्तै, स्याउरेभूमे सोही ठाउँको ११ केभी, सेगुवा खोला ताप्लेजुङ सबस्टेशन नजिक र मिखिमको विद्युत् भोर्लेटारस्थित ११ केभी लाइनमा जोडिएको नेपाल विद्युत् प्राधिकरणले जानकारी दिएको छ ।

प्राधिकरणले सय किलोवाटभन्दा कम क्षमताका लघुजलविद्युत्लाई राष्ट्रिय प्रसारणको लाइन(ग्रीड)मा जोड्न स्वीकृति दिएपछि ग्रामीण क्षेत्रमा निर्माण भएका लघुजलविद्युत् आयोजनाहरू प्राधिकरणसँग विद्युत् खरीद सम्झौता भई धमाधम ग्रीडमा जोडिन थालेका हुन् । प्राधिकरणको बोर्डले २०७१ साउनमा १०० किलोवाटमुनिका लघुजलविद्युत् आयोजनालाई केन्द्रीय प्रसारणलाइनमा जोड्न सकिने निर्णय गरेको थियो ।

प्राधिकरणले हाल लेगुवा खोला, स्याउरेभूमे खोला, सेगुवा खोला र मिदिम खोलामा निर्माण भएका चार आयोजनाको विद्युत् खरीद सम्झौता (पिपिए) गरेको छ । यी सबै आयोजनाको विद्युत् ११ केभी लाइनमा जोडिएको छ । ग्रीडमा आवद्ध हुन गुल्मीको १३५ किलोवाटको परोपकार र ८३ किलोवाटको दरम खोला लघुजलविद्युत् आयोजना पनि पिपिए चरणमा रहेको बताइएको छ ।

नुवाकोट जिल्ला शिवपुर गाउँपालिकाको स्याउरेभूमि लघुजलविद्युत् आयोजनाले पहिलोपटक २०७४ माघ ४ मा केन्द्रीय प्रशारणमा परीक्षण प्रशारण भई १८ माघबाट व्यापारिक उत्पादन थालेको छ । २०७० असारमा सम्पन्न यस आयोजना निर्माणको क्रममै गाउँमा केन्द्रीय प्रसारणलाइन पुगेपछि समस्यामा परेको थियो । ग्रीड आएसँगै लघुजलविद्युत् आयोजनाको अस्तित्व सङ्कटमा परेपछि आयोजनाका प्रवर्द्धक सुर्दशन बुढाथोकीले प्राधिकरणको निर्णयलाई समाउँदै ग्रीडमा जोड्नका लागि ठूलै मिहेनत गरे । पाँच वर्षको दौडधुप र भनसुनबाट आफूले लघुजलविद्युत्लाई ग्रीडमा जोड्ने निर्णयको कार्यान्वयन गराउन सफल भएको उनको भनाइ छ ।

उनलाई सो परियोजनालाई ग्रीडमा जोड्न रु. ३५ लाख खर्च लागेको थियो । वैकल्पिक ऊर्जा प्रवर्द्धन केन्द्रको रु. २७ लाख र ग्रामीण जीविकोपार्जनका लागि नवीकरणीय ऊर्जा कार्यक्रम (आरइआरएल)को रु. १० लाखको अनुदान र प्राविधिक सहयोग प्राप्त भएको र बाँकी आयोजनाले नै ब्यहारेको थियो । पहिलोपटक भएकाले खर्च बढी लागेपनि नयाँ आयोजनाहरूलाई रु. २५ लाख लागतमा नै ग्रीडमा जोड्न सकिने उनको भनाइ छ । ग्रीडमा जोड्नका लागि चाहिने उपकरणमा राज्यले भ्याट सुविधा दिनुपर्ने बुढाथोकीको सुझाव छ ।

कुल वार्षिक एक लाख ७८ हजार २ सय ४५ किलोवाट घण्टा ऊर्जा उत्पादन हुने यस परियोजनाबाट चौघडा सबस्टेशनको ११ केभीको शिवपुर गाउँपालिका-४ गैरीमा 'टी' कनेक्सनमार्फत विद्युत् प्रवाह भइरहेको छ । प्राधिकरणलाई गत माघमा रु. ३८ हजार, फागुनमा रु. ६२ हजार, चैतमा रु. ८१ हजार, बैशाखको रु. ५८ हजार, जेठमा रु. ६२ हजार र असारमा रु. ५५ हजार बराबरको विद्युत् विक्री गरेको बुढाथोकीले जानकारी दिए । प्राधिकरणको नियमित विद्युत् प्रवाह नहुँदा आयोजनाले पूर्णरूपमा विद्युत् विक्री गर्न नसकेको उनको गुनासो छ । 'थोरै नै पनि प्राधिकरणलाई विद्युत् बेच्न सक्ने उद्यमी भएको छ । अब गाउँको विजुली शहरमा र शहरको पैसा गाउँमा पुऱ्याउने बाटो खुलेको छ,' उनले भने ।

हाल लघुजलविद्युतमा करीब २८ प्रतिशत विद्युत् मात्रै उपयोग भएको छ । ७२ प्रतिशत खेर गएको छ । त्यसलाई उपयोग गर्न ग्रीडमा जोड्नुको विकल्प नभएको बताउँदै आरइआरएलका ग्रीड इण्टरकनेक्सन विज्ञ जीवनकुमार मल्लिक भन्छन्, 'विद्युत् आदानप्रदान गर्न हालको जस्तो पिपिएले सम्बोधन नगर्ने भएकाले पिपिएको सट्टा विद्युत् आदानप्रदान(पिइए)गर्नुपर्ने हुन्छ ।' बेलुकाको समयमा लघुजलविद्युतमा विद्युत् अप्रयाप्त हुने हुँदा त्यतिबेला प्राधिकरणबाट किन्न सकिने र अन्य समयमा प्राधिकरणमा बेच्न सकिने हुन्छ तर अहिलेको प्रावधानअनुसार बेच्न मात्र सकिन्छ, किन्न सकिँदैन । किन्नुपरेमा अलग्गै सम्झौता गर्नुपर्ने समस्या रहेको उनी बताउँछन् ।

ग्रीडमा आवद्ध भएपछि स्थानीयले उपभोग गरेर बचेको विद्युत केन्द्रीय प्रणालीमा प्रवाह हुन्छ । बचेको विद्युत् अन्य ठाउँका बासिन्दाले उपभोग गर्न पाउँछन् । यसो हुँदा प्राधिकरणको दुर्गम क्षेत्रसम्म विद्युत् पुऱ्याउने अभियान पनि पूरा हुने देखिन्छ । हाल प्राधिकरणको बोर्डको निर्णयमा मात्र सिमित रहेको प्रावधानलाई नयाँ ल्याउन लागिएको विद्युत् ऐनमा लघुजलविद्युतलाई पनि राष्ट्रिय प्रसारणमा जोड्न सकिने प्रावधान राखिनुपर्ने आरइआरएलका सल्लाहकार सतीष गौतमको जोड रहेको छ ।

सुरक्षा, प्राविधिक मापदण्ड पूरा गर्नुपर्ने कठिनाइका कारण देखाउँदै पहिला प्राधिकरणभित्र लघुजलविद्युतलाई ग्रीडमा जोड्नुपर्छ भन्नेमा एक मत थिएन । हिजो राष्ट्रिय प्रसारणको पहुँच नहुँदा तिनै लघुजलविद्युत् आयोजनाहरूले ग्रामीण जनतालाई अन्धकारबाट मुक्त गरी उनीहरूको जीवनस्तर माथि उठाउने राष्ट्रिय दायित्वलाई पूरा गरेका थिए । यसबाट ग्रामीण जीवनलाई सहज बनाउन ठूलो योगदान रहेको छ । लघु जलविद्युत् भएको ठाउँमा ग्रीड पुग्दा स्वभावतः उपभोक्ताहरू लघुजलविद्युत् छाडेर ग्रीडतर्फ लाग्ने हुँदा जनताको लगानी, सरकार वा विदेशी दातृ निकायले अनुदान खेर जाने अवस्थाको अन्त्य गर्न ग्रीडमा जाड्नु पर्दछ भन्ने अवधारणा आएको हो ।

लघुजलविद्युतलाई ग्रीडमा जोड्न पिपिएदेखि अन्य प्रक्रिया ठूला आयोजनासरह नै रहेको छ । लघुजलविद्युतलाई सामान्य फाराम भरेर मात्रै ग्रीडमा जोड्न सरलीकरण गर्नुपर्ने आवश्यक रहेको प्राधिकरणका उपप्रबन्ध निर्देशक हीतेन्द्रदेव शाक्य बताउँछन् । श्रीलङ्कामा लघु तथा साना जलविद्युतका लागि पिपिएको प्रक्रिया निकै निकै सजिलो रहेकाले त्यसलाई नेपालमा पनि अनुशरण गर्नुपर्ने उनको सुझाव छ ।

विद्युतको क्षेत्रमा सरकारलाई सल्लाहकारको भूमिका निर्वाह गर्नुपर्ने प्राधिकरणको ऐनमै उल्लेख भएकाले लघुजलविद्युतको दिगोपनका लागि ग्रीडमा जोड्न सहज वातावरण बनाउने प्राधिकरणको सामाजिक उत्तरदायित्वअन्तर्गत लघुजलविद्युतलाई ग्रीडमा जोड्न स्वीकृति दिइएको प्राधिकरणका प्रवक्ता प्रवल अधिकारी बताउँछन् । अधिकांश लघुजलविद्युत् आयोजनाहरू वैकल्पिक ऊर्जा प्रवर्द्धन केन्द्रमार्फत अनुदानमा निर्माण भएको भएपनि उनीहरूलाई पनि अन्य निजी क्षेत्रले निर्माण गरेका विद्युत् आयोजनासरहकै दरभाउमा विद्युत् खरीद सम्झौता गरिएको उनको भनाइ छ ।

ठूला जलविद्युत् आयोजना सरह नै लघुजलविद्युतको पनि हिउँदमा प्रतियुनिट ८ रुपैयाँ ४० पैसा र वर्षायाममा प्रतियुनिट ४ रुपैयाँ ८० पैसामा पिपिए गरिएको प्राधिकरणले जानकारी दिएको छ । अन्य जलविद्युतको भन्दा लघुजलविद्युतको वित्तीय व्यवस्थापन फरक हुने, यसमा जनताको सानोसानो लगानी रहेको हुँदा यस्ता परियोजनाहरूलाई प्रवर्द्धन गर्ने उद्देश्यले सरकारले दिएको सहयोगलाई घटाउन हुँदैन भनेर एउटै दर कायम गरिएको विद्युत खरीद विभागमा प्रमुखसमेत रहेका अधिकारीले बताए ।

नेपाल विद्युत् प्राधिकरणको केन्द्रीय प्रसारणलाइन जोडिएपछि देशका थुप्रै ग्रामीण क्षेत्रमा जडान गरिएका लघुजलविद्युत् आयोजना प्रभावित बनेका छन् । हाल जलघुजलविद्युत्बाट करीब ३५ मेगावाट विद्युत् उत्पादन भएपनि करीब पाँच मेगावाट क्षमताका विद्युत् आयोजनाहरु केन्द्रीय प्रसारणलाइनबाट विस्थापित भएका छन् । बन्द हुने अवस्थामा पुगेका ती ८०/९० ओटा परियोजनालाई ग्रीडमा जोड्न सकिएमा सरकार, समुदाय र निजी क्षेत्रको लगानी खेर नजाने मात्र होइन, तिनको दिगो सञ्चालन हुने, विद्युत् खेर नजाने र देशलाई आवश्यक विद्युत् आपूर्तिमा सहयोग पुग्ने देखिन्छ । रासस

श्रोत: कारोबार, २०७५/०४/२७

अपि पावरले र नेपाल विद्युत् प्राधिकरणबीच ग्रिड कनेक्सन सम्झौता

तोकिएको समय अगावै जलविद्युत् आयोजना बनाउँदै आएको अपि पावर कम्पनी लिमिटेडले ४० मेगावाट क्षमताको माथिल्लो चमेलिया जलविद्युत् आयोजना बनाउने भएको छ । यसका लागि अपि पावर कम्पनी र नेपाल विद्युत् प्राधिकरणको ग्रिड सञ्चालन विभागबीच शुक्रबार ४० मेगावाट क्षमताको माथिल्लो चमेलिया जलविद्युत् आयोजनाको ग्रिड कनेक्सनसम्बन्धी सम्झौता पत्रमा हस्ताक्षर भएको छ ।

हस्ताक्षर पत्रमा अपि पावर कम्पनीको तर्फबाट कम्पनीका सञ्चालक महेन्द्र न्यौपाने र नेपाल विद्युत् प्राधिकरणको ग्रिड सञ्चालक विभागका निर्देशक दिर्घायुकुमार श्रेष्ठले हस्ताक्षर गरेका हुन् ।

यस सम्झौता अनुरूप अपि पावर कम्पनीले निर्माण गर्ने ४० मेगावाट क्षमताको माथिल्लो चमेलिया जलविद्युत् आयोजनाबाट उत्पादित विद्युत् शक्ति बँलाच सबस्टेसनको १३२ केभी बसबारमा जडान गरिनेछ । ४० मेगावाटको चमेलिया जलविद्युत् आयोजना निर्माण सम्पन्नपछि नेपालको सुदूरपश्चिम क्षेत्रको विकासमा महत्वपूर्ण भूमिका खेल्ने विश्वास कम्पनीले लिएको छ ।

४० मेगावाटको माथिल्लो चमेलिया जलविद्युत् आयोजना अपि पावर कम्पनी लिमिटेडले निर्माण गर्न लागेको यो तेस्रो आयोजना हो । यसअघि छोटो समयमा करिब १७ महिनाभित्र ८.५ मेगावाट क्षमताको नौगडगाढ साना जलविद्युत् आयोजना सम्पन्न गरी २०७२ साल भदौ १ महिनादेखि विद्युत् प्रवाह गरिरहेको छ । त्यसैगरी कम्पनीले हाल निर्माण गरिरहेको सोही नदीमा ८ मेगावाटको अपर नौगडगाढ जलविद्युत् आयोजना अन्तिम चरणमा पुगेको छ ।

अपि पावर कम्पनीले जलविद्युत्को अलावा १८ मेगावाटको सौर्य ऊर्जा उत्पादन गर्ने तयारी गरिरहेको छ । यसका लागि नेपाल विद्युत् प्राधिकरणले जारी गरेको टेण्डरमा सहभागी भई १८ मेगावाट क्षमताको सोलार आयोजना परेको थियो । कम्पनीले प्राप्त गरेको १८ मेगावाट क्षमताको सोलार आयोजना यसै आर्थिक वर्षभित्र सम्पन्न गरी राष्ट्रिय प्रशारणलाइनमा जडान गरी राष्ट्रिय ऊर्जा संकट कम गर्ने लक्ष्य राखेको छ ।

श्रोत: अभियान, २०७५/०४/२७

तल्लो मोदीको विद्युत उत्पादनमा ६ महीना ढिलाइ

तल्लो मोदीखोला जलविद्युत आयोजनाको विद्युत उत्पादनमा ढिलाइ भएको छ ।

असारभित्र विद्युत उत्पादन थाल्ने लक्ष्यसहित निर्माण थालिएको सो आयोजनाको काम मंसिरसम्म धकेलिएको छ । कुश्मा नगरपालिका-८ पराधिमा निर्माणाधिन २० मेगावाट क्षमताको तल्लो मोदीखोला स्थानीयवासीको अवरोध, प्राकृतिक प्रकोपलगायत कारणले तोकेको समयमा सक्न ढिलाइ भएको आयोजना प्रमुख पवनकुमार यादवले जानकारी दिए । पाँच वर्षभित्र उत्पादन शुरु गर्ने लक्ष्यका साथ सो आयोजनाको काम २०६९ साउनदेखि थालेको हो । 'वर्षामा पहिरो जाँदा र भित्र बाढी पस्दा काममा बाधा पुग्यो,' प्रमुख यादवले भने । वर्षाका कारण आयोजनाको विद्युतगृहमा काम गर्न समस्या भएको छ । करीब ९५ प्रतिशत काम सकिएको निर्माण कम्पनी फेवा कन्स्ट्रक्सनका प्रतिनिधि त्रैलोक्यराज चालिसेले बताए । शुरुका वर्षमा भूकम्प र नाकाबन्दीका कारण काममा ढिलाइ भएको उनको भनाइ छ । 'कामलाई तीव्र पार्दैछौं,' चालिसेले भने, 'विद्युतगृहसम्म पाइप विच्छ्याउने, टर्वाइन् र जेनेरेटर जडानको काम भइरहेको छ ।' रु. तीन अर्ब ६० करोडमा सम्पन्न गर्ने लक्ष्यका साथ आयोजना निर्माण अघि बढाइएको हो । आयोजनाबाट वार्षिक ११ करोड ७० लाख युनिट विद्युत उत्पादन गर्ने लक्ष्य छ । रासस

श्रोत: कारोबार, २०७५/०४/२७

सोलु करिडोर आयोजनालाई वन छिचोल्नै मुस्किल

वन क्षेत्रको जग्गा प्रयोगका लागि आएको कानुनी जटिलताका कारण सोलु करिडोर १३२ केभी प्रसारणलाइन आयोजना तोकिएको समयमा नसकिने सम्भावना बढ्न थालेको छ । ठेकेदार कम्पनीसँगको सम्झौता सकिन १० महिना बाँकी छँदा ओखलढुंगा र सोलुखुम्बुका वन क्षेत्रको जग्गा प्रयोगको विषय समस्याको रूपमा देखिएको छ । सिरहाको मिर्चैयादेखि उदयपुर र ओखलढुंगा हुँदै सोलुखुम्बुको तिङ्ला जोड्ने लक्ष्य राखिएको आयोजनाको काम अहिले सिरहातर्फबाट भइरहेको छ । आयोजना क्षेत्रभित्र पर्ने सिरहा र उदयपुर जिल्लाको वन क्षेत्रको जग्गा प्रयोगको विषय हालै सल्टिएपनि ओखलढुंगा र सोलुखुम्बु जिल्लाको वन क्षेत्रको जग्गा प्रयोगको विषय ६ महिनादेखि टुंगिन सकेको छैन ।

वन क्षेत्रको जग्गा प्रयोग गर्नका लागि लामो कानुनी प्रक्रिया पूरा गर्नुपर्ने प्रावधान रहेको छ । ‘राष्ट्रिय प्राथमिकता प्राप्त योजनाका लागि राष्ट्रिय वन क्षेत्र प्रयोग गर्ने सम्बन्धी कार्यविधि २०७४’ ले वन क्षेत्रबाट हटाउनुपर्ने रुख विरुवाको लगत संकलनको विवरण, जिल्ला वन कार्यालय र वन समुहले दिएको सहमति र वन क्षेत्रको स्थलगत विवरण, क्षेत्रफल, चारकिल्ला र जीपीएस कोअर्डिनेट खुलेको नापनक्शासहितको विवरण वन विभागमा पठाउनुपर्ने व्यवस्था गरेको छ । उक्त कार्यविधिमा वन विभागले वनक्षेत्रको प्रयोग गर्न आवश्यक र उपयुक्त देखेमा वन मन्त्रालयको स्वीकृतिको लागि नेपाल सरकारसमक्ष पठाएर पास भइसकेपछि मात्रै वन क्षेत्र प्रयोग गर्न पाइने कानुनी प्रावधान छ ।

सिरहा र उदयपुरमा यो सबै कानुनी प्रक्रिया पूरा गर्नका लागि आयोजनालाई पूरै १ वर्ष समय लागेको छ । जसअन्तर्गत अहिले उदयपुरमा आयोजना क्षेत्रका १५ वटा सामुदायिक वनमा टाँचा लगाई कटान पुर्जी लिएर रुखहरू धमाधम काटिँदैछ । सिरहामा ६ वटा वन क्षेत्रको रुख काट्ने काम सकेर आयोजनाले क्लियरिन्स लिने प्रक्रियामा छ । ओखलढुंगा र सोलुखुम्बु जिल्लाका प्रभावित क्षेत्रमा रहेका सामुदायिक वनमा भने आमभेला जुटाउनका लागि ६ महिनादेखि सोलु करिडोर आयोजना अल्झिरहेको छ । तर प्रगति शून्य छ ।

आयोजना लाइनमा ओखलढुंगाका १३ वटा र सोलुखुम्बुका २ वटा सामुदायिक वन परेका छन् । “वनक्षेत्रको लाइन क्लियर गर्न हामी ६ महिनादेखि जुटिरहेको छौं, तर ओखलढुंगा र सोलुखुम्बु जिल्लाबाट मन्त्रालयमा कागज पठाउन सकिएको छैन,” आयोजना प्रमुख जनार्दनप्रसाद गौतमले कारोबारसँग भने, “हामीले वनलाई बुझ्न नसकेको हो कि, वनले हामीलाई बुझ्न नसकेको हो, अथवा हामीलाई काम गर्न ढंग नभएको हो बुझ्न सकिएन ।”

आयोजनाको ठेक्का अवधि ३० महिनामध्ये २० महिना समय बितिसकेको छ । ठेकेदारले आयोजनाको प्रसारण लाइन र सब-स्टेशनको काम सन् २०१९ को मार्च २४ मा सिध्याउनुपर्ने हुन्छ । तर अबको १० महिनामा वन क्लियर गर्न गाह्रो भइरहेको आयोजना प्रमुख गौतमले बताए ।

वन क्षेत्रको जग्गा प्रयोगको विषयलाई लिएर केही सामुदायिक वनका उपभोक्ता समितिहरू असन्तुष्ट छन् । आयोजनाले ६ वर्षअगाडि नै सर्भे गरेको भएपनि सामुदायिक वनहरूले सो सर्भे भएको कुरा जानकारी नै नभएको बताएका छन् । ओखलढुंगास्थित सिद्धिचरण नगरपालिका-८ को बाघखोर सामुदायिक वनले गत असारमा आयोजना जाने नै हो भने घना जंगल प्रयोग नगरी किता परिवर्तन गरेर कम रुखविरुवा भएको क्षेत्रबाट लैजाने प्रक्रिया अगाडि बढाउनका लागि स्थानीय प्रशासन र आयोजनालाई अनुरोध समेत गरेको छ ।

नेपाल विद्युत् प्राधिकरणका कार्यकारी निर्देशक कुलमान घिसिङले गत जेठ महिनामा आयोजनाको स्थलगत

निरीक्षण गर्दै आयोजना, ठेकेदार र परामर्शदातालाई आउँदो डिसेम्बरभित्र सबै काम सक्नका लागि निर्देशन दिएका थिए । तर ओखलढुंगा र सोलुखुम्बुमा रहेका सामुदायिक वन क्षेत्रको जग्गा प्रयोगका विषयमा बढेको समस्याका कारण आयोजना डिसेम्बरमा होइन २०१९ को मार्चमा पनि नसकिने अवस्था आएको आयोजना प्रमुख गौतम बताउँछन् ।

नेपाल सरकार तथा विद्युत् प्राधिकरणको लगानी र भारतीय निर्यात आयात (एक्जिम) बैंकको २९ मिलियन अमेरिकी डलर (करिब ३ अर्ब ६५ करोड रूपैयाँ) सहूलियतपूर्ण ऋणमा निर्माण भइरहेको यो आयोजना सन् २०११ मा सम्झौता भएको थियो । तत्कालीन समयमा एक्जिम बैंकसँगको सम्झौतामा ठेकेदार कम्पनी, परामर्शदाता र ७५ प्रतिशत निर्माण सामग्रीसमेत भारतीय नै प्रयोग गर्नुपर्ने उल्लेख छ । सम्झौताअनुसार नै विद्युत् प्राधिकरणअन्तर्गतको सोलु करिडोर आयोजनाले जमिन प्रयोगको व्यवस्था, आयोजनामा आउने विवाद समाधान र समन्वयनकारी भूमिका निभाउनुपर्छ ।

आव २०६६-६७ सालबाट सुरु भएको आयोजना ठेकेदार कम्पनी छनोटका विषयमा भएको विवादका कारण २ वर्ष ढीला सुरु भएको थियो । आयोजनाको काम भारतीय ठेकेदार कम्पनी मोहन इनर्जी कर्पोरसनले गरिरहेको छ । ९० किलोमिटर लामो आयोजना लाइनमा ३०३ वटा टावर निर्माण गरिँदैछ । जसअन्तर्गत हाल निजी तथा सरकारी जग्गा जमिन र वन क्षेत्रको जमिन प्रयोगको विषय सल्टिएका सिरहा र उदयपुर जिल्लामा ६६ वटा टावरको फाउण्डेसन खन्ने र ११ वटा टावर जडानको काम सकिएको र पूरै आयोजनाको २५ प्रतिशत काम सकिएको आयोजनाका फिल्ड इन्जिनियर राजेश बुढाथोकीले जानकारी दिए ।

वन क्षेत्रको समस्या समाधान नहुँदा ठेकेदार कम्पनीले ३ सयको हाराहारीमा कामदार फिल्डमा परिचालन गरेको आयोजना प्रमुख गौतम बताउँछन् । “हामीले ठेकेदारलाई छिटो गर् भन्न पनि मिलेको छैन,” उनी भन्छन्, “हामीले जमिन क्लियर गर्न सकेको भए पो यो भएन, त्यो भएन भन्न पाइन्थ्यो, काम छिटो गराउन सजिलो हुन्थ्यो ।” सोलुखुम्बु र ओखलढुंगा जिल्लामा दीगो विद्युतीकरण गर्ने र यस क्षेत्रमा उत्पादित विद्युत् राष्ट्रिय प्रसारण लाइनमा जोड्ने उद्देश्यले निर्माण थालिएको यो आयोजना आउँदो डिसेम्बरभित्र नसकिएमा नेपाल विद्युत् प्राधिकरणले निजी क्षेत्रका जलविद्युत् आयोजनालाई हर्जाना तिर्नुपर्ने अवस्था छ । सोलुखुम्बुको सोलु खोलामा निर्माण भइरहेका ६ वटा २१७ दशमलब ५ मेगावाट क्षमताका जलविद्युत् आयोजना निर्माणाधीण अवस्थामा छन् । यी आयोजनामध्ये ८२ मेगावाटको तल्लो सोलु र २३.५ मेगावाटको माथिल्लो सोलु आयोजना निर्माण सम्पन्न भई राष्ट्रिय प्रसारण लाइनमा जोड्न नसकिएमा प्राधिकरणले ४५ प्रतिशत हर्जाना तिर्नुपर्ने विद्युत् खरिद सम्झौता (पीपीए) मा उल्लेख छ ।

निजी जग्गा प्रयोगमा पनि समस्या

६ वर्षअघि सभै भएको उक्त आयोजना सिरहाको मिर्चैया, उदयपुरको कटारी, लेखानी, घुर्मी, ओखलढुंगाको मानेभञ्ज्याङ, ओखलढुंगा सदरमुकाम हुँदै सोलुखुम्बुको तिङ्लामा प्रसारण लाइन पुऱ्याइँदैछ । यो रूट सिद्धिचरण लोकमार्गको रूट हो । आयोजना लोकमार्ग आसपास हुँदै विस्तार गर्ने लक्ष्य राखिएको भए पनि लोकमार्गले गर्दा हालको अवस्थामा वस्ती विकास र जग्गा खरिद बिक्री बढेको छ ।

पहिले वस्ती नै नबसेको अवस्थामा सभै भएपनि अहिले आयोजनाको प्रसारण लाइन सभै भएका क्षेत्रका धेरैजसो ठाउँमा वस्ती बसिसकेको छ । कतिपय ठाउँमा चर्को मूल्यमा जग्गा जमिन समेत खरिद बिक्री भइसकेको छ । जसले गर्दा निजी जग्गा प्रयोगमा पनि समस्या आउने देखिएको छ । यस्तो समस्या सोलुखुम्बुको पताले क्षेत्रमा सबैभन्दा बढी देखिएको आयोजना प्रमुख गौतमको भनाई छ । “पतालेबाट सीधै सगरमाथा देखिने भएकाले धेरैले बाह्य

जिल्लाबाट आएर पाखाभितामा समेत जग्गा खरिद गरेका छन्,” आयोजना प्रमुख गौतमले भने, “यस्तो समस्यालाई सुल्झाउनै कठिन छ । तरपनि हामीले वस्ती र खेतीयोग्य जमिन छल्लन खोजिरहेका छौं ।” निजी जग्गा प्रयोगका विषयलाई लिएर ओखलढुंगाको सिद्धिचरण नगरपालिका-८ सल्लेरीका स्थानीय बासिन्दाले स्थानीय प्रशासन र आयोजनालाई बस्ती छलेर आयोजनाको प्रसारण लाइन विस्तार गर्नका लागि अनुरोध गरेका छन् । सोलुखुम्बुमा पनि आयोजनाको विषयलाई लिएर फाट्टफुट्ट मौखिक गुनासो आउने गरेको र सम्झाएर पठाउने गरिएको सोलुखुम्बुका सहायक प्रमुख जिल्ला अधिकारी टुकित शर्पाले बताए । यसै सन्दर्भमा ओखलढुंगा जिल्लामा सहायक प्रमुख जिल्ला अधिकारी रवीन्द्रप्रसाद पौड्यालको संयोजकत्वमा ५ सदस्यीय सोलु करिडोर १३२ केभी प्रसारण लाइनका लागि जग्गा प्राप्ति निर्धारण उपसमिति हालै गठन भएको छ । जसको पहिलो बैठकले आयोजनाको प्रारम्भिक प्रतिवेदनमाथि छलफल गरेर जग्गा प्राप्ति ऐन २०३४ को दफा ९ अनुसार मुआब्जा वितरण गर्न हकदावी र भोगचलनको बारेमा सूचना प्रकासन गरेर जग्गा प्राप्तिका लागि बाटो खुलाउने निर्णय गरेको छ । मुआब्जाका लागि जिल्ला मालपोत कार्यालयको दररेट र चलनचल्तीको दररेट सम्बन्धित स्थानीय तहबाट समेत मगाउने प्रक्रिया अगाडि बढाइएको छ । उदयपुरमा जग्गा निर्धारणको काम बाँकी छ भने सोलुखुम्बुमा यसपछि जग्गा प्राप्तिका लागि समिति बनाएर काम अगाडि बढाइने आयोजनाले जनाएको छ ।

डिसेम्बरमै सकिन्छ सब-स्टेसन

सोलु करिडोर आयोजनामा विद्युत् प्रसारण लाइन र सब-स्टेसन निर्माणको काम रहेको छ । विद्युत् प्रसारण लाइनको काम आउँदो डिसेम्बरमा नसकिने अवस्था आएपनि सब-स्टेसनको काम ठेकेदार कम्पनीले आगामी डिसेम्बरमै सक्ने प्रतिबद्धता जनाएको छ । अहिले १३२ केभी सब-स्टेसनको काम करिब ६० प्रतिशत सकिएको छ । हाल सब-स्टेसनको स्वीचयार्डको काम भइरहेको छ । यो संरचनासम्म जाने सडक निर्माणको काम सकिएको छ । हालै निर्माणस्थलमा ८ मेगावाटको ट्रान्सफर्मर झारिएको छ । भवनहरूको काम पनि भइरहेको छ । यस्तै, सोही ठाउँमै निर्माण भइरहेको ३३ केभी प्रसारण लाइन सब-स्टेसनको भने कन्ट्रोल बिल्डिङको स्ल्याब कटिङको काम भइरहेको छ । फाउण्डेसन निर्माणको काम पूरा भएको छ । यो संरचनामा भने ओखलढुंगातर्फबाट निर्माण भइरहेको ओखलढुंगा-सल्लेरी केन्द्रीय विद्युत् प्रसारण लाइन आयोजना पूरा भएपछि चार्ज गर्ने लक्ष्य राखिएको छ । यी दुबै सब-स्टेसन आउँदो डिसेम्बरभित्रै सकिने इन्जिनियर राजेश बुढाथोकीले बताए ।

१० वर्षमा फर्कदै खोलो

१२ वर्षमा खोलो फर्किन्छ भन्ने नेपाली उखानै छ । तर सोलुखुम्बुमा १० वर्षमै खोलो फर्कने निश्चित भएको छ । १० वर्षअघि सुरु भएको ओखलढुंगा-सल्लेरी केन्द्रीय विद्युत् प्रसारण लाइन आयोजना अब भने पूरा हुने भएको छ । प्रसारण लाइन विस्तारको क्रममा जग्गा विवादमा फसेको यो आयोजनाले अहिले तीब्र गति लिएको छ । सोलुखुम्बुमा ग्रामीण विद्युतीकरण गर्ने लक्ष्य राखिएको आयोजना अबका केही महिनामै पूरा हुने नेपाल विद्युत् प्राधिकरण ओखलढुंगा वितरण केन्द्र रूमजाटारका प्रमुख सञ्जित शाहले बताए । सोलुखुम्बु जिल्लामै अहिलेसम्म केन्द्रीय प्रसारण लाइन जोडिएको छैन । यो आयोजना पूरा भएपछि सोलुखुम्बुको सदरमुकाम सल्लेरी बजारका बासिन्दाले स्थानीय माइक्रो हाइड्रोको भर पर्नुपर्ने बाध्यता हट्ने भएको छ ।

- नवराज कार्की

श्रोत: अञ्जपूर्ण पोष्ट, २०७५/०४/२८

विद्युत् निर्यात : भ्रम र यथार्थ

अहिलेकै अवस्थामा नेपालका जलविद्युत्मा विदेशी लगानी आउँछन्, तर डलर तिर्ने गरी मात्र

गत साता नेपाल र बंगलादेशसित पनि ऊर्जा सहयोगसम्बन्धी समझदारी पत्रमा हस्ताक्षर भएपछि नेपालको बिजुली मानौं भोलिदेखि नै उता निर्यात हुन थाल्नेछ भनेर प्रचार भयो। तर यथार्थ फरक छ। बंगलादेश पनि नेपालजस्तै ऊर्जा संकटग्रस्त मुलुक हो। साढे चार वर्षको अवधिसम्म त्यहाँको लोडसेडिङलाई सहनयोग्य तहमा ल्याउन बंगलादेश सरकारले ५.५८ अर्ब अमेरिकी डलर खर्च गर्दैछ, जसबाट उसले ५००० मेगावाटका ऊर्जा उपक्रम जडान गर्दैछ। विशेष गरेर फर्नेस आयल, आणविक र ग्याँस फायर्ड स्रोतले ऊर्जा माग पूरा गर्ने उसको लक्ष्य छ।

सन् २०३० सम्ममा बंगलादेशमा ३४ हजार मेगावाट बिजुली आवश्यक पर्ने बंगलादेश पावर डेभलपमेन्ट बोर्डको अनुमान छ। यति बिजुली उत्पादन गर्न सफल भयो भने वार्षिक आर्थिक वृद्धि दरलाई ७ प्रतिशतमा कायम राख्न सकिने बंगलादेश सरकारको अध्ययन छ। बंगलादेशमा जुलाई २०१८ सम्म जडित क्षमता १६ हजार ४८ मेगावाट छ र साँझपखको उच्चतम विद्युत् माग १० हजार नौ सय दुई मेगावाट छ। लोडसेडिङलाई सहनयोग्य विन्दुमा पुऱ्याउन बंगलादेशले आयात गर्ने तापीय ऊर्जा (पेट्रोल, फर्नेस आयललगायत) मा गरेको खर्चले कुल गार्हस्थ्य उत्पादन (जीडीपी) मा वार्षिक दुई प्रतिशतले कमी आइरहेको छ। तीन चौथाइभन्दा बढी व्यापारिक ऊर्जा माग रहेको बंगलादेशले अन्य ऊर्जा आयात गरिरहेको छ।

सन् २०२० सम्ममा यस्तो प्राकृतिक ग्यास भण्डार रित्तिने बंगलादेशको ऊर्जा निकायले सार्वजनिक गरिरहेको छ। ग्याँस, पेट्रोल, डिजेल र फर्नेस आयलजस्ता स्रोत आयात गर्दा जीडीपीमा हासदेखि लगानी अभावमा बेरोजगारसमेत बढाइरहेको छ। यसरी बंगलादेशमा ऊर्जाको चरम संकट रहेको र आगामी दिनमा अझ बढी लगानी आवश्यकता देखिएको छ। भारतबाट बडो मुस्किलले पाँच सय मेगावाट बिजुली आयात गरिरहेको बंगलादेशलाई तापीय ऊर्जालाई नवीकरणीय ऊर्जाले विस्थापित गर्न पनि उत्तिकै दबाब छ। यी तथ्यांक र आवश्यकताले बंगलादेशलाई नेपालसम्म ऊर्जामा सहकार्य गर्न दबाब परेको सहजै बुझिन्छ। बंगलादेश र नेपालबीच खासै रणनीतिक स्वार्थ छैनन्।

नेपालको जलविद्युत्मा लगानीको आवश्यकता छ भने बंगलादेशमा बिजुलीको बजार तयारी अवस्थामा छ। दुवै देशबीच व्यापार पनि जारी छ। नेपालले बंगलादेशसँग गर्ने व्यापारमा आयात निर्यातको तुलनामा तीन गुणा बढी छ। गत वर्ष बंगलादेशबाट नेपालले ३ अर्ब ५२ करोड रुपैयाँबराबरको आयात गरेको थियो भने निर्यात एक अर्ब ९१ करोड रुपैयाँको थियो। यी यावत् परिस्थिति र अवस्थाले नेपाल र बंगलादेशबीच ऊर्जामा पूर्णरूपमा सहकार्य हुनेमा कुनै शंका छैन।

ऊर्जा सहकार्य सम्झौता गर्दा नेपालले बंगलादेशलाई बिजुली बेच्न तयार भएको र ढोका पनि खुलेको उल्लेख गरियो। तर आवश्यकताले जति नै दबाब दिए पनि यथार्थ भने अर्कै छ। नेपाल र बंगलादेशबीच

कुनै विवाद पनि छैन। सन् १९७२ देखि मैत्री सम्बन्ध कायम छ र अबका दिनमा अझ बढी घनीभूत हुने देखिन्छ पनि।

भौगोलिक दूरी नजिक रहेर पनि एउटै समस्याका कारण बंगलादेशसित ऊर्जामा सहकार्य कठिन मात्र होइन, मुस्किल नै देखिन्छ। त्यो हो— नेपाल र बंगलादेश नजोडिएको अवस्था र बीचमा भारतीय जमिन उपस्थित भएको यथार्थ। नेपाल र बंगलादेशबीच जम्मा स्थलगत भौगोलिक दूरी २७ किलोमिटर छ। यो दूरीमा कटन भारतीय भूभाग उपयोग गर्नुपर्छ। अब प्रश्न उठ्छ— के यो २७ किलोमिटर दूरीभित्र भारतले प्रसारण लाइनका टावर गाड्न दिन्छ ? उसले अनुमति दिएको हुन्थ्यो भने फूलबारी-बंगलाबन्ध व्यापारिक मार्ग बन्द हुँदैनथ्यो, जहाँ बंगलाबन्ध बन्दरगाहबाट नेपालीले आफ्नै ट्रक/कन्टेनरबाट सामान ओसारपसार गरेका थिए, तर भारतीय सुरक्षा तथा अन्य नियमन निकायले अनेक बाधा, अडचन, हैरानी र दुःख दिएर यो रुट बन्द गराउन बाध्य पारे। बंगलादेशसम्म बिजुली पुऱ्याउने प्रसारण लाइन बन्दोबस्त नभई गरिएको यस्तो सम्झौता केवल कागजमा मात्र सीमित हुनेमा दुविधा छैन।

भारतसमेत सहभागी भएर सार्क उपक्षेत्रीय ऊर्जा सहयोग सम्झौता गर्ने र उक्त सम्झौताको अक्षरशः पालना हुने हो भने नेपाल, भारत र बंगलादेश तीनै मुलुकले आर्थिक विकासमा ठूलो फड्को मार्न सक्छ। तर नेपालको बिजुलीलाई खासै वास्ता नगरेको भारतले बंगलादेशसम्म पुग्ने मार्ग प्रशस्त गर्नेमा ठूलो शंका नेपाल र बंगलादेश दुवैलाई छ। गंगाको पानी बाँडफाँटसम्बन्धी फरक्का बाँध सन्धिबाट बंगलादेश पीडित हुँदै आएको छ। नेपालसँग तटीय अधिकारका सबालमा भारतको एउटा भनाइ रहन्छ भने उपल्लो तटीय भारतको व्यवहार बंगलादेशका लागि अर्कै रहँदै आएको छ। यस्तो अवस्थाका बीच बंगलादेशको बिजुली बजार नेपालका लागि दुर्गम भइदिएको छ।

भारतले आफ्नो नीति नसुधारेसम्म नेपालको जलविद्युत्मा वैदेशिक लगानी आउँछ र हामी गरिबी निवारण गर्न समर्थ हुनेछौं भन्नु अहिलेको अवस्थामा मूर्खतासिवाय केही होइन।

भारतले नेपालका जलविद्युत्मा चासो नदिनुको धेरै कारण र आयाम छन्। उसको आन्तरिक रणनीति नेपालमा साना खुद्रे, नदी प्रवाही जलविद्युत् बनाउनु होइन। नेपालमा आर्थिक र प्राविधिक रूपले उत्पादन गर्न सकिने सम्पूर्ण जलविद्युत् (जसलाई हामी बडो गौरवका साथ भन्दै आएका छौं, ४२ हजार मेगावाट) भारतका लागि हात्तीको मुखमा जीरासरह हो। हाम्रो भएभरको सम्भाव्यता उत्पादनमा परिणत भएछ र भारत गएछ भने पनि त्यो उसका लागि केही होइन। किनभने भारतमा ३१ जुलाई २०१८ सम्मको आँकडाअनुसार सबैखाले विद्युत्को जडित क्षमता तीन लाख ४५ हजार पाँच सय मेगावाट छ। यस जडित क्षमतामा जलविद्युत्को मात्र अंश १३ प्रतिशत छ। आफ्नो आवश्यकता छिमेकीबाट आयात गरेर पूर्ति गर्नेतिर भारत छैन। पञ्चेश्वर, पश्चिम सेती, माथिल्लो कर्णाली यसका ज्वलन्त उदाहरण हुन्। उसको एक मात्र ध्येय नेपालमा ठूला र बृहत् बाँध निर्माणमा छ। सानातिना आयोजना बनाएर बिजुली नेपालबाट किन आयात गर्ने भन्ने उसको मानसिकता मात्र होइन, आन्तरिक रणनीति नै देखिन्छ अहिलेसम्मका उसका व्यवहारबाट।

भारतीय कम्पनी जीएमआरले नै आफ्नो देशमा बिजुली बेचन नसकेर बंगलादेशसित कुरा गरिरहेको छ। ऊर्जा बजारको प्रत्याभूति नभएकै कारण माथिल्लो कर्णाली दस वर्षदेखि अड्किरहेको छ। जीएमआरले समेत आफ्नै मुलुकमा भिडाउन नसकेको बिजुली नेपालले कसरी निर्यात गर्ला ? जबकि हामीले २०४८ सालदेखि नै बिजुली निर्यात गर्ने नीति लिएर बसेका छौं। पश्चिम सेतीमा १६ वर्षसम्म आशा देखाएर अस्ट्रेलियन कम्पनी झुलिरहयो। ६ महिनाभित्र विस्तृत परियोजना प्रतिवेदन (डीपीआर) तयार पारिने भनेर गरिएको महाकाली सन्धिअन्तर्गतको नेपाललाई देखाइएको ललीपपरूपी पञ्चेश्वरमा अझैम कुरा मिलेको छैन। सुरुमा तीन हजार मेगावाट बिजुली नेपालको हक लाग्छ र पश्चिमबाट घाम झुल्किन्छ भनेर गरिएको महाकाली सन्धिको मुख्य अन्तर्य अवैध तवरले बनाइएको टनकपुर ब्यारेजको वैधता दिनुथियो। त्यो पाइहाल्यो।

बर्खायाममा बाढी नियन्त्रण र सुक्खायाममा अमृतसमानको पानी प्राप्त हुने ठाउँमा मात्र भारतको चासो रहन्छ भन्ने प्रशस्त उदाहरण छन्। यति गर्दा पनि नेपाली नेता र कर्मचारीतन्त्रमा अझैम चेत आएको छैन र भारतमा बिजुली निर्यात गर्ने सपना देख्न र देखाउन छोडेका छैनन्। हुँदाहुँदा बंगलादेशसित पनि बिजुलीको कारोबार गर्ने भनेर समझदारी गरिन्छ। जबकि नेपाल र बंगलादेशबीच यस्तो समझदारी हुनुअघि भारतसित त्रिदेशीय सम्झौता (प्रसारण लाइन) भएको भए बंगलादेशसित गरिएको समझदारीले अर्थ राख्थ्यो। बंगलादेशसित गरिएको समझदारी एउटा उधारो सम्झौता मात्र हो, जुन कार्यान्वयन हुन सक्दैन।

चीनसित पनि नेपालले यस्तै समझदारी गरेको छ, प्रधानमन्त्री ओलीको भ्रमण अवसर पारेर। चीनसित जोड्ने प्रसारण लाइन पनि छैन। प्रसारण लाइन नबनेसम्म चीनसित गरिएको ऊर्जा सहयोगसम्बन्धी समझदारी अर्को उधारो सम्झौता हो। प्रसारण लाइनको खाकासमेत कोरिएको छैन। चीनसित प्रसारण लाइन कनेक्टिभिटी हुनेछ भन्नु र चिनियाँ रेल नेपाल आउँछ भन्नु एउटै हो। असम्भव छैन, तर टुंगो पनि छैन। दुवै देश जागे भने पनि न्यूनतम १० वर्ष लाग्छ। भारतसित त समझदारी होइन, ऊर्जा व्यापार सम्झौता भएको थियो तीन वर्षअघि। त्यो पनि कार्यान्वयन हुन सकेन।

यसरी हेर्दा छिमेकी देशहरूलाई हाम्रो बिजुली बिकाउने एउटा फगत सपना मात्र हुँदै आएको छ। भारतसितको सम्झौतामा नेपालमा उत्पादन हुने बिजुली निर्बाध आर्थिक प्रडक्ट (वस्तु) सरह हुनेछ भनिएको छ। सम्झौता गरेको अर्को वर्ष भारतको विद्युत् मन्त्रालय, जोसित नेपालको ऊर्जा मन्त्रालयका सचिवले विद्युत् व्यापार सम्झौतामा हस्ताक्षर गरेका थिएले बिजुली निकासीपैठारीसम्बन्धी निर्देशिका जारी गर्नुपर्छ। भन्यो, शतप्रतिशत भारतीय वा न्यूनतम ५१ प्रतिशत भारतीय कम्पनीका लगानी भएका कम्पनीले उत्पादन गरेका बिजुली मात्र छिर्न दिन्छौं। अब यस्तो रबैयाले नेपालको जलविद्युत्मा कसरी अन्तर्राष्ट्रिय लगानी आउँछ ? भारतले आफ्नो नीति र रणनीति नसुधारेसम्म नेपालको जलविद्युत्मा वैदेशिक लगानी आउँछ र हामी गरिबी निवारण गर्न समर्थ हुनेछौं भन्नु अहिलेको अवस्थामा मूर्खतासिवाय केही होइन।

कदाचित भारतले सार्क उपक्षेत्रमा असल भाइचारा र असल छिमेकी हुनुपर्छ भनी बुद्धत्व प्राप्त गरेमा मात्र हामीले कल्पना गरेका सपना यथार्थमा रूपान्तरण हुन सक्छन्। उसो भए भारतले आफ्नो मती नसुधारेसम्म हामी यतिकै बस्ने त भन्ने प्रश्न उठ्छ। अहिलेकै अवस्थामा नेपालका जलविद्युत्मा विदेशी लगानी आउँछन्, तर डलर तिर्ने गरी मात्र। खिम्ती, भोटेकोसी, माथिल्लो मर्याङ्दी, तल्लो सोलु, माथिल्लो त्रिशूली १ यसैका उपज हुन्। जबसम्म ऊर्जाजस्तो राष्ट्रकै इन्जिनमा राज्यले लगानी गर्दैन र व्यापारीकरण र माफियाकरणलाई रोक्दैन हाम्रो हविगत यही रहिरहनेछ, दीर्घकालसम्म भारतबाट बिजुली आयात। अझ सरकार भन्छ— बिजुली बेच्छु, कहाँबाट बेच्ने रैछ ?

श्रोत: उर्जा खबर, २०७५/०४/२९

माथिल्लो सोलुको ३० प्रतिशत निर्माण सकियो, १८ महिनामा विद्युत उत्पादन गर्ने लक्ष्य

१८ मेगावाटको माथिल्लो सोलु जलविद्युत आयोजनाको ३० प्रतिशत निर्माण पूरा भएको छ । सोलुखुम्बुको सोलु खोलामा निर्माणाधीन आयोजनाले १८ महिनाको अवधिमा यो भौतिक प्रगति हासिल गरेको हो । बाँध क्षेत्रमा सबैभन्दा बढी भौतिक प्रगति भएको आयोजना प्रमुख समन मानन्धरले बताए । उनका अनुसार बाँधको ७० प्रतिशत निर्माण सकिएको छ । २ हजार ४ सय मिटर लामो मुख्य सुरुङ ७ सय मिटर खनिएको छ । दशैंपछि 'आउट लेट' बाट पनि खन्न सुरु गरिने प्रवर्द्धक बेनीखोला हाइड्रो प्रोजेक्ट कम्पनीले जनाएको छ । विद्युतगृह निर्माणको काम भने अझै सुरु गरिएको छैन । मनसुन सकिएपछि विद्युतगृहमा जग खन्न सुरु गरिने भएको छ । वर्षा याममा हिलाम्य सडकका कारण निर्माण सामाग्री ढुवानीमा समस्या भएकाले कामले गति लिन नसकेको मानन्धरले बताए । 'वर्षाले सडक हिलाम्य हुँदा निर्माण सामाग्री ढुवानीमा समस्या छ, उनले भने, 'दिनहुँ पानी पर्दा सिभिल संरचना निर्माणको काम पनि प्रभावित भएको छ ।' २०७३ फागुनबाट निर्माण सुरु भएको आयोजना अबको १८ महिनामा पूरा गर्ने लक्ष्य छ । आयोजना पूरा भएपछि नेपाल विद्युत प्राधिकरणले निर्माण गर्ने १३२ केभी सोलु कोरिडोर प्रसारण लाइनको तिन्ला सबस्टेसनमार्फत राष्ट्रिय प्रणालीमा जोडिनेछ । सबस्टेसनसम्मको १२ किलोमिटर प्रसारण लाइन कम्पनीले निर्माण गर्नेछ । आयोजना सम्पन्न गर्न ३ अर्ब २९ करोड रुपैयाँ खर्च हुने अनुमान छ । आयोजनामा ४ बैँकले २ अर्ब २९ करोड रुपैयाँ ऋण लगानी गरेका छन् । १ अर्ब रुपैयाँ स्वपुँजी लगानी छ । निर्माण सुरु भएको डेढ वर्षको अवधिमा अहिलेसम्म आयोजनामा स्वपुँजी लगानीमार्फतको रकम खर्च भइरहेको कम्पनीले जनाएको छ । तोकिएको समयमा लक्षित काम नगरेको भन्दै अख्तियार दुरुपयोग अनुसन्धान आयोगले निर्देशन दिएपछि २०७१ साउनमा आयोजनाको अनुमतिपत्र खारेज भएको थियो । आयोजनाको प्रगति मुल्याङ्कन गरेर विद्युत ऐन, २०४९ को दफा ३५ अनुसार मन्त्रपरिषदले करार सम्झौता गरी पुरानै कम्पनीलाई पुनः अनुमति दिएको थियो ।

श्रोत: उर्जा खबर, २०७५/०४/२९

विद्युत प्राधिकरण अझै ३२ अर्ब घाटामा, ३ करोड प्रोत्साहन भत्ता बाँडिँदै

नेपाल विद्युत प्राधिकरणले पछिल्ला वर्ष आर्थिक अवस्थामा सुधार ल्याए पनि सञ्चित घाटा कम भएको छैन । अझै प्राधिकरणको यस्तो घाटा करिब ३२ अर्ब रुपैयाँ छ । उक्त घाटा रकम ५ वर्ष (आर्थिक वर्ष २०६८/६९ देखि २०७२/७३) सम्मको हो । पछिल्ला २ वर्ष (आव २०७३/७४ र २०७४/७५) मा भने प्राधिकरणको वित्तीय अवस्था सुधारिको छ । अघिल्ला आवको तुलनामा पछिल्ला वर्ष विद्युत उत्पादन तथा भारतबाट आयातित परिमाणमा वृद्धि, निरन्तर वर्षाले विद्युतकेन्द्र पूर्ण क्षमतामा सञ्चालन र प्रणाली सुधारले वित्तीय अवस्था सकारात्मक देखिएको छ । यद्यपि, अर्बौं रुपैयाँको सञ्चित घाटा यथावत नै छ । २०७४ सालको प्राधिकरणको वार्षिक प्रतिवेदनमा आव २०७२७३ सम्मको सञ्चित घाटा ३४ अर्ब १८ करोड १६ लाख रुपैयाँ उल्लेख छ । आव २०७३/७४ मा करिब ९८ करोड रुपैयाँ घाटा हुने अनुमान गरे पनि अन्तिम लेखा परीक्षण हुँदा करिब १ अर्ब ३० करोड रुपैयाँ खुद नाफा भएको जानकारी दिइएको छ । सञ्चित घाटामा अघिल्लो आवको खुद नाफा घटाउँदा कूल घाटा ३२ अर्ब ८८ करोड १६ लाख रुपैयाँ हुन्छ । गत आवमा करिब ९८ करोड रुपैयाँ खुद नाफा हुने अनुमान छ । यो रकमसमेत घाटाउँदा जम्मा घाटा ३१ अर्ब ९० करोड १६ लाख रुपैयाँ हुन्छ । यता सञ्चित घाटा अझै करिब ३२ अर्ब रुपैयाँ छ । उता प्राधिकरणले आफ्ना कर्मचारीलाई ३३औं वार्षिकोत्सवमा प्रोत्साहन भत्ताबापत करिब ३ करोड रुपैयाँ बाँड्ने तयारी गरेको छ । बाँकेस एनएन अनुसार संस्था लगातार ३ वर्ष नाफामा नजाँदासम्म कर्मचारीलाई कुनै प्रकारका बाँकेस वा भत्ता दिन पाइँदैन । तर, प्राधिकरणले भने सञ्चालक समितिबाट निर्णय गराएर भत्ता बाँड्दै आएका छ । २०७४ फागुनको तथ्यांकअनुसार प्राधिकरणमा ११ हजार १ सय ४२ कर्मचारी कार्यरत छन् । यीमध्ये ८ हजार ८ सय ३६ कर्मचारी स्थायी छन् । प्राधिकरण सञ्चालक समितिले सबै कर्मचारीलाई जनही ३ हजार रुपैयाँका दरले भत्ता बाँड्ने निर्णय सदर गरेको छ । ३ हजारका दरले भत्ता बाँड्दा ३ करोड ३४ लाख २६ हजार रुपैयाँ खर्च हुन्छ । प्राधिकरण घाटामा गए पनि हरेक वर्ष वार्षिकोत्सवमा यसरी नै भत्ता बाँड्ने गरिएको छ । गत वर्ष प्रतिकर्मचारी १ हजार ५ सय बाँडिएको थियो भने अघिल्लो वर्ष ५ रुपैयाँ बाँडिएको थियो । सञ्चित घाटा आव २०६७/६८ सम्म प्राधिकरणको सञ्चित नोक्सानी २७ अर्ब ५३ करोड ४० लाख रुपैयाँ थियो । त्यतिबेला संस्थाको वित्तीय वासलात नकारात्मक हुँदा विकास साझेदार निकायमा गलत सन्देश जाने भन्दै घाटा अपलेखन गरिएको थियो । अपलेखन गरेपछि पुनः निरन्तर घाटा बढ्दै आएको थियो । भारतबाट बढी विद्युत आयात गर्नु वा सस्तोमा किनेर महँगोमा बेच्नुपर्ने बाध्यता, चुहावटलगायत कारणले घाटा बढ्दै गएको थियो । प्राधिकरणलाई बढी घाटा भारतबाट आयातित विद्युत र निजी क्षेत्रका खिम्ती तथा भोटेकोसीलाई डलरमा भुक्तानी गर्नुपर्दा हुँदै आएको थियो । आव २०६८/६९ देखि ५ वर्षसम्म प्राधिकरण निरन्तर घाटामा छ । गत वर्षको वार्षिक प्रतिवेदनअनुसार आव २०६८/६९ मा ९ अर्ब ९५ करोड, आव २०६९/७० मा ३ अर्ब ४० करोड, आव २०७०/७१ मा ६ अर्ब ८१ करोड, आव २०७१/७२ मा ५ अर्ब १३ करोड र आव २०७२/७३ मा ८ अर्ब ८९ करोड रुपैयाँ घाटा भएको थियो । पछिल्ला दुई वर्ष आन्तरिक उत्पादनसँगै भारतबाट विद्युत आयात बढेको छ र त्यही अनुसार खपत हुँदा आम्दानीमा सुधार आएको छ । २०७२ साल बैशाख १२ गतेको विनाशकारी भूकम्पले भोटेकोसीमा पूर्ण क्षति पुर्याउँदा यसबाट विद्युत उत्पादन भएको छैन । उक्त आयोजनालाई अमेरिकी डलरमा विद्युत किनेको रकम भुक्तानी गर्न नपर्दा पनि प्राधिकरणको आर्थिक अवस्थालाई राहत पुगेको छ । अघिल्लो आवमा ५० अर्ब २२ करोड रुपैयाँ आम्दानी गरेको प्राधिकरणले गत वर्ष करिब ६१ अर्ब कमाएको छ ।

श्रोत: नागरीक, २०१५/०४/३०

नौमुरे आयोजनाको डिपिआर तयार गरिँदै, अर्को वर्षदेखि निर्माण सुरु गरिने

अर्जुन भुसाल

अर्घाखाँची - नौमुरे जलविद्युत आयोजनाको डिपिआर तयारीको काम अघि बढेको छ। डिपिआर निर्माण गरेपछि केन्द्र सरकारले आगामी वर्षबाट आयोजना निर्माणको कार्य अघि बढाउने भएको छ। अर्घाखाँची र प्यूठानको सिमानामा पर्ने यो आयोजनाबाट २ सय ४५ मेगावाट विद्युत निकाल्न सकिन्छ। वर्षौंदेखि अलपत्र अवस्थामा रहेको आयोजनाको सर्वे गर्न थालिएपछि निर्माणकाे कार्य अघि बढ्ने आशा स्थानीयमा पलाएको छ।

२०४४ देखि ०४६ सम्म लगाएर सर्वे गरिएको आयोजनाको निर्माण कार्य सुरु भएको केहि समयमै बन्द भएको थियो। जिल्लाबाट प्रदेश र प्रतिनिधिसभामा प्रतिनिधित्व गर्ने सांसदहरूले नौमुरे आयोजना निर्माणमा चाँसो देखाएका छन्। यो आयोजना निर्माण कार्य सम्पन्न गर्ने विषयलाई निर्वाचनमा उम्मेदवारहरूले चुनावी नारा बनाउने गर्छन्। गत प्रदेशसभा र प्रतिनिधिसभाका उम्मेदवारहरूले पनि नौमुरेलाई मुख्य चुनावी एजेण्डाको रूपमा अघि सारेका थिए। प्रतिनिधि सभा सदस्य टोपबहादुर रायमाझी, प्रदेशसभा क्षेत्र नं. १ का सांसद चेतनारायण आचार्य र २ का सांसद रामजीप्रसाद घिमिरे केहि दिन अघि नौमुरे परियोजना निर्माण सम्पन्न गर्ने विषयमा प्रधानमन्त्री केपि ओलीसँग छलफल समेत गरेका थिए। प्रधानमन्त्रीले यस वर्ष डिपिआर तयार गरि आगामी वर्ष केन्द्र सरकारले आवश्यक वजेट विनियोजन गर्ने प्रतिवद्धता व्यक्त गरे अनुरूप डिपिआरको काम सुरु भएको प्रदेश सांसद आचार्यले बताए। तत्कालिन पञ्चायत सरकारले अयोजनाको कामलाई प्रारम्भ गरे पनि बहुदल आएपछि रोकिएको स्थानीय बताउँछन्। 'आयोजना अलपत्र रहेको देख्दा दुःख लाग्ने गरेको छ' स्थानीय पिताम्बर सारुले भने, 'सरकारले छिट्टै काम अघि बढाउनुपर्छ।' तत्कालिन विद्युत समितिको संयोजक समेत रहेका सारुले बेलाबेलामा नौमुरेको बारेमा कुरा उठ्ने गरेको भएपनि निर्माण कार्य सुरु नहुँदा चिन्तित बन्नु परेको बताए। 'बेलाबेलामा आयोजना बन्ने भयो भनेर मिडियामा आउँछ' उनले भने, 'फेरी सर्भे सुरु गर्न थालिएकाले अलिकति आशा पलाएको छ।' यहाँ सुख्खायाममा पनि २ सय ४५ मेगावाट विद्युत निकाल्न सकिने अध्ययन टोलीले प्रतिवेदन तयार पारेको थियो। स्थानीय जुनबहादुर पुलामीले यो आयोजना निर्माण गर्ने काममा सरकारले उदासिनता देखाएको बताए। कपिलवस्तुको ४० हजार हेक्टर जमिनमा समेत सिँचाइ पुर्याउने एकमात्र विकल्पका रूपमा नौमुरेलाई अघि सारिएको छ।

श्रोत: अभियान, २०७५/०४/२९

ऊर्जामा उपलब्धि : सिंहदरबारमा सोलारदेखि अरुण तेस्रो शिलान्याससम्म

विजय दमासे

प्रधानमन्त्री केपी शर्मा ओली नेतृत्वको सरकारले असारसम्म ऊर्जाक्षेत्रमा महत्त्वपूर्ण काम भएको दाबी गरेको छ । सोमवार सरकारले सार्वजनिक गरेको ५ महीने कार्यकालको प्रतिवेदनमा सिंहदरबारमा सोलारबाट बिजुलीदेखि अरुण तेस्रो परियोजना शिलान्याससम्म उल्लेख गरिएको छ ।

प्रतिवेदनका अनुसार सिंहदरबार परिसरका भवनमा १ मेगावाट (मेवा) क्षमता बराबरको सौर्य विद्युत् प्रणाली जडान गरिएको, निजी क्षेत्रबाट सञ्चालित जलविद्युत् परियोजनाबाट २८ मेवा विद्युत् राष्ट्रिय प्रसारण ग्रीडमा जोडिएको र ९ सय मेवा क्षमताको अरुण तेस्रो जलविद्युत् परियोजना शिलान्यास भएको विषयलाई महत्त्वपूर्ण उपलब्धिका रूपमा लिइएको छ ।

त्यस्तै, १ वर्षभित्र २५ मेगावाट क्षमताको ग्रीड सौर्य परियोजना निर्माण गर्ने गरी गत वैशाख १४ गते नुवाकोटमा परियोजना शिलान्यास भएको, प्रधानमन्त्रीको चीन भ्रमणका क्रममा ऊर्जा उत्पादनमा बाह्य सहयोग भित्र्याउने विषयलाई समेत मुख्य उपलब्धि मानिएको छ । शिलान्यास गरिएका आयोजनाको प्रगतिबारे भने केही उल्लेख छैन ।

भारत भ्रमणका क्रममा भएको नेपाल-भारत विद्युत् व्यापार सम्झौता कार्यान्वयन गर्ने गठित संयुक्त कार्य समूह र संयुक्त निर्देशक समितिमा दोस्रो अन्तरदेशीय प्रसारण लाइन, ऊर्जा बंड्किड, कुशाहा-कटैया तथा रक्सौल-परवानीपुर प्रसारणलाइनको सम्बन्धमा थप अध्ययन गर्ने सहमतिलाई समेत ओली सरकारले महत्त्वपूर्ण कार्यका रूपमा लिएको छ ।

अन्य उपलब्धिमा ऊर्जाको क्षेत्रमा भारतसँग सम्पन्न ऊर्जा व्यापार सम्झौताको प्रभावकारी कार्यान्वयन एवं पञ्चेश्वर बहुउद्देशीय परियोजनालाई अघि बढाउने विषयसमेत समावेश गरिएको छ ।

श्रोत: कारोबार, २०७५/०४/३०

विद्युत् प्राधिकरणको भविष्य ः खारेजी कि नयाँ बाटो ?

भीम गौतम

नेपाल विद्युत् नियमन आयोग पूर्ण सक्रिय नभएको, सरकारले गठन गरेका उत्पादन र राष्ट्रिय ग्रिड कम्पनी परिपक्व भइनसकेको तथा संघीय नेपालको संविधानमा उल्लेख भए पनि हालसम्म वितरण प्रणाली स्थानीय तहले सञ्चालन गरिनसकेको अवस्थामा अहिले ऊर्जाका लागि नेपाल विद्युत् प्राधिकरण विद्युत् क्षेत्रका लागि सबैभन्दा शक्तिशाली निकाय नै हो । हाल विद्युत्को उत्पादन, वितरण र प्रसारणको काम प्राधिकरणले नै गर्दै आएको छ, तर अबको प्राधिकरणको भविष्य भने अन्योलतातिर धकेलिसकेको छ । अहिले नै विद्युत् प्राधिकरण खारेज गर्ने अवस्थामा पुग्यो भन्दा त्यो गलत हुनेछ, तर प्राधिकरणको त्यो बाटोको यात्रा सुरु भइसकेको स्पष्ट संकेत देखिन थालेको छ । विद्युत् प्राधिकरण विस्तार कामविहीन हुँदै जाने अवस्थामा पुग्दैछ । विद्युत् प्राधिकरणले गर्दै आएको उत्पादनका लागि सरकारले छुट्टै उत्पादन कम्पनी खुलिसकेको छ भने कुनै बेला विद्युत् उत्पादनका लागि सबैभन्दा सशक्त निकाय मानिने प्राधिकरणसँग केवल १४ मेगावाटको कुलेखानी तेस्रो र ६० मेगावाटको त्रिशूली-३ 'ए' जलविद्युत् आयोजना मात्र छ । प्राधिकरणले एक दर्जनभन्दा बढी सहायक कम्पनीमार्फत झन्डै २ हजार मेगावाटभन्दा बढीका आयोजना अघि त बढाएको छ, कम्पनी मोडलमा गएको आयोजनामा प्राधिकरण ती कम्पनीको प्रमुख लगानीकर्ता हो, तर प्राधिकरणको पूर्ण स्वामित्व भएको कुलेखानी तेस्रो र त्रिशूली-३ 'ए' जस्तो हुँदै होइन । प्रसारणलाइनकै कुरा गर्ने हो भने विगतमा सुरु भएका र विगतमा विभिन्न दातृ र विकास साझेदारले प्रतिबद्धता जनाएका करिब तीन दर्जन आयोजना अघि बढेका छन् । सरकारले प्रसारणलाइनका लागि राष्ट्रिय प्रसारण लाइन ग्रिड कम्पनी गठन गरिसकेको छ । २२० केभीमाथिका प्रसारणलाइन कम्पनीमार्फत बनाउने गरी ऊर्जा, जलस्रोत तथा सिँचाई मन्त्रालयले आफ्ना कार्यक्रम अघि बढाएको छ । पछिल्लो समयमा सरकारले ठूला प्रसारणलाइनको राजमार्ग बनाउने लक्ष्य छ । यसका आधारमा आगामी दिनमा विद्युत् प्राधिकरणसँग प्रसारणलाइनका आयोजनाहरू क्रमशः घट्दै जाने निश्चित देखिएको छ । देशमा एउटै ग्रिड बनाइने र त्यो ग्रिड कम्पनीमार्फत अघि बढाउने सरकारको योजना छ । नेपालको संघीय कानूनले वितरणको काम स्थानीय तहमार्फत सञ्चालन गर्ने भनेको छ । स्थानीय स्वायत्त शासन ऐनमा समेत यसबारे उल्लेख छ । अहिले नै स्थानीय तहले वितरण प्रणाली सञ्चालन गरिसकेको छैन, तर संविधानले दिएको अधिकारअनुसार वितरण प्रणाली स्थानीय तहमा जान्छ भन्ने कुरामा द्विविधा छैन । अर्को प्राधिकरणले गर्ने काम भनेको जलविद्युत् आयोजनाहरूको अध्ययन हो । प्राधिकरणले एनईए इन्जिनियरिङ कम्पनी नै खडा गरिसकेपछि लगभग प्राधिकरणको इन्जिनियरिङ निर्देशानालय बेरोजगार हुने अवस्थामा पुगेको छ । लामो समयदेखि ऊर्जा क्षेत्रमा विद्युत् प्राधिकरणको एकाधिकार रहेको भन्दै यसको खण्डीकरणसहित पुनर्संरचनाको कुरा उठेको छ, यी क्षेत्रमा प्रतिस्पर्धी बनाउनु पनि आवश्यक थियो र छ, तर पुनर्संरचनाको नाममा सरकारले प्राधिकरणमा रहेका उस्तै प्रकृति र जिम्मेवारी भएका निकायलाई समायोजन नगरी सरकारले छुट्टै गठन गरेपछि र संविधानले समेत वितरणको जिम्मेवारी स्थानीय तहलाई दिने घोषणा गरेपछि उत्पादन, वितरण र प्रसारणमा रहेको विद्युत् प्राधिकरण पक्कड खिइएर जाँदैछ । ऊर्जा क्षेत्रमा मौलाएका विकृति र विसंगतिको अन्त्य गरेर सबल, सक्षम संस्थानका रूपमा उभिनको सट्टा विद्युत् प्राधिकरण आफैँले रोजेको कम्पनी मोडलप्रतिको आशक्ति र एकाधिकार अन्त्यका लागि पुनर्संरचना गर्ने नाममा ऊर्जा मन्त्रालयले गठन गरेका उस्तै प्रकृतिका कम्पनीका कारण लामो इतिहास बोकेको विद्युत् प्राधिकरणको अस्तित्व संकटमा पर्दैछ ।

विगत दुई वर्षयता नाफामा गएर र वर्षौंदेखिको लोडसेडिड अन्त्य गरेर चर्चा कमाएको प्राधिकरण भित्री रूपमा भने कमजोर बन्दै गएको छ । केही वर्षभित्रै कामविहीन हुने अवस्थामा पुग्ने धेरै संकेत देखिसकेको परिप्रेक्ष्यलाई विश्लेषण गर्ने हो भने प्राधिकरणका लागि दुई बाटा मात्र छन्, कि खारेजीको अवस्थामा पुग्छ, कि त प्राधिकरणले आफ्नो भविष्य बनाउनका लागि नयाँ मार्गमा हिँड्नेपछि । यसका लागि हाल सबैभन्दा बढी ऊर्जा क्षेत्रमा विज्ञता हासिल गरेको र विज्ञ रहेको प्राधिकरणले उत्पादन, वितरण वा प्रसारणमध्ये एउटामा आफ्नो पक्कडलाई पुनस्थापना गर्नेपछि । अहिलेको संकेतले अबको पाँच-सात वर्षभित्रै प्राधिकरण कामविहीन अवस्थामा पुग्ने देखिएको छ ।

२०४२ साल भदौ १ गते नेपाल विद्युत् प्राधिकरणका रूपमा स्थापना हुँदा १ सय मेगावाटको हाराहारीमा मात्र उत्पादन रहेकोमा हाल बढेर १ हजार मेगावाट नाघिसकेको छ । प्रसारणको राजमार्ग धेरै फैलिसकेको छ भने ३५ लाखभन्दा बढी ग्राहकलाई विद्युत् सेवा प्राधिकरणमार्फत पुगिसकेको छ । विद्युत् प्राधिकरणको उचित व्यवस्थापन र सञ्चालनको कारण विगत धेरै वर्ष घाटामा रहे पनि दुई वर्षयता नाफातर्फ लम्किँदैछ, तर बिडम्बना बिस्तार प्राधिकरण बिजनेसविहीन बन्दै जान थालेको छ । हुन त स्थापना र त्यसअघिको विद्युत् सञ्चालन र व्यवस्थापनमा लामो आरोह र अवरोहका कथा जोडिएका छन् । २०१७ सालमा जलविद्युत् क्षेत्रको विकासका लागि नेपाल विद्युत् कर्पोरेसन स्थापना भयो । कर्पोरेसनसँगै सरकारले विद्युत् विभाग पनि बनाएको थियो । कर्पोरेसनले अपरेसन र मेन्टेन हेर्नथो भने विभागले उत्पादन । यी दुई निकायबीच समन्वय र सहकार्य हुनुपर्ने हो, तर भएन । दुवै छुट्टाछुट्टै निकायका रूपमा रहेर सौतेनी व्यवहार देखाउन थालेपछि २०४२ सालमा कर्पोरेसन र विभागलाई मिलाएर नेपाल विद्युत् प्राधिकरण बनाइयो । ०४२ सालपछि अहिलेसम्म प्राधिकरणले जलविद्युत् उत्पादन, प्रसारणलाइन र वितरणको काम गर्दै आएको छ । बहुदलीय प्रजातन्त्रको स्थापनापछि २०४९ सालमा विद्युत् ऐन आयो र निजी क्षेत्रले समेत जलविद्युत्मा लगानी गर्ने वातावरण खुला भएपछि फेरि सरकारले लाइसेन्स दिनका लागि मन्त्रालयको मातहतमा विद्युत् विकास केन्द्र स्थापना भयो । त्यही केन्द्र अहिले विभाग बनेको छ । सरकारी संस्थान नै भए पनि मन्त्रालयअन्तर्गतको प्राधिकरण र विभागबीच सुमधुर सम्बन्ध अहिले पनि छैन । लगानी बोर्ड गठन हुँदा 'सौता' आएको मान्ने ऊर्जा मन्त्रालय विद्युत् प्राधिकरणभित्रकै प्रसारण, वितरण र उत्पादन निर्देशनालयलाई कम्पनीको रूपमा अघि बढाउनुभन्दा छुट्टै कम्पनी बनाउन नै सक्रिय बन्यो, अर्थात् ऊर्जा क्षेत्रको प्रमुख मेरुदण्ड मानिने प्राधिकरणलाई आन्तरिक रूपमै खण्डीकरण गरेर पुनर्संरचनाको सट्टा बाह्य पुनर्संरचना नै गरियो । यसमा ऊर्जा मन्त्रालय पनि रमायो । ऊर्जा मन्त्रालयका अधिकारीहरूले दिएका अभिव्यक्ति र अघि बढाएका योजना हेर्दा विद्युत् प्राधिकरणको ग्रिड, उत्पादन र प्रसारणलाई सरकारले बनाएका उत्पादन र प्रणारण कम्पनीमा गाभ्ने योजना देखिन्छ । पछिल्लो समयमा विकसित घटनाक्रमलाई विश्लेषण गर्ने हो भने विद्युत् प्राधिकरणको अबको भविष्य के हो भन्ने अन्याल प्रमुख रूपमा देखा पर्दैछ, तर प्राधिकरण व्यवस्थापनले यसबारे बहस अघि बढाएको छैन । विद्युत् प्राधिकरणका कर्मचारीहरू एकोहोरो रूपमा प्राधिकरणको खण्डीकरण विरोधमा उत्रने र व्यवस्थापन पनि थामथुम गर्ने नाममा यसबारे नबोल्ने प्रवृत्तिसँगै भित्री रूपमा समस्याको गुजुल्टो ठूलो बन्दैछ । अब विद्युत् प्राधिकरण व्यवस्थापनले प्राधिकरणको भविष्यबारे बहस र छलफल चलाई विद्युत् प्राधिकरण पनि बाँच्ने र प्रतिस्पर्धी बनाइने ऊर्जा क्षेत्रको बीचमा प्राधिकरणको अस्तित्व र विज्ञतालाई जीवन्त बनाइरहनका लागि नयाँ बाटोमा लाग्नेपछि । ९ हजार कर्मचारीमध्ये दक्ष र अदक्ष गरी ५ हजारभन्दा बढी प्राविधिक कर्मचारी प्राधिकरणसँग छ । नेपालभित्र मात्र होइन, दक्षिण एसियाली राष्ट्रहरूमा भएका प्राविधिक जनशक्तिमध्ये प्राधिकरणभित्रका जनशक्तिलाई उच्च र अनुभवी पनि मानिँदै आएको छ, तर त्यसको उपयोग अझै पूर्ण रूपमा हुन सकेको छैन । यस्तो अवस्थामा विद्युत्

प्राधिकरणले आफ्नो भविष्यको बाटो खोज्नुपर्छ । भारतमा केन्द्रीय विद्युत् प्राधिकरणले नीति निर्माणको एउटा शसक्त संस्थाका रूपमा आफूलाई उभ्याउँदै आएको छ, तर नेपालमा प्राधिकरणले आफ्नो विज्ञ संस्थाका रूपमा अघि बढाउन भने गाह्रो छ । जल तथा ऊर्जा आयोग नीति निर्माणकै लागि गठन भएर सक्रिय छ । यसकारण विद्युत् प्राधिकरणलाई खारेजीको बाटोमा लैजाने कि नयाँ बाटो लगेर जीवन्त राखिरहने भन्ने बहस गर्न ढिलाइ भैसकेको छ । प्राधिकरणको जीवन रक्षाको लागि यो अपरिहार्य छ ।

श्रोत: कारोबार, २०७५/०४/३०

राष्ट्रिय आयोजनामै मन्त्रिपरिषद्को निर्णय कार्यान्वयन गर्न 'महाभारत'

भीम गौतम

सरकारले राष्ट्रिय प्राथमिकताप्राप्त घोषणा गरेको २२० केभीको कोसी करिडोरको प्रसारणलाइन आयोजनाले लामो समय लगाएर वातावरण प्रभाव मूल्यांकन (ईआईए) मन्त्रिपरिषद्बाट पारित भयो । झन्डै दुई वर्ष लगाएर २७ चैत २०७४ मा मन्त्रिपरिषद्बाट १०७.८०१ हेक्टर अर्थात २ हजार १ सय ३२ रोपनी जग्गा २२ वर्ष अविधिसम्म भोगाधिकार दिनेगरी वन विभाग तथा विद्युत् प्राधिकरण, कोसी कोरिडोर आयोजनाबीच गत २३ वैशाखमा सम्झौतामा हस्ताक्षरसमेत भएको छ । तर, हालसम्म जग्गा प्राप्त गर्न सकेको छैन ।

राष्ट्रिय प्राथमिकताप्राप्त आयोजनामा वनको जग्गा प्राप्तमै समस्या देखिएपछि समाधानका लागि अघिल्लो वर्षको वैशाखमा संशोधन गरिएको प्राथमिकताप्राप्त योजनाका लागि राष्ट्रिय वन क्षेत्र प्रयोग गर्ने सम्बन्धी कार्यविधि संशोधन गरियो । तर, कार्यविधिमा दफा ८ मा बुँदा थपेर ३ मा सट्टा भर्नास्वरूप जग्गा उपलब्ध गराउन नगराएसम्म राष्ट्रिय वन क्षेत्र प्रयोग गर्न नसक्ने उल्लेख गरेपछि कोसी कोरिडोरले वन क्षेत्रमा आफ्नो काम अघि बढाउन पाएको छैन । पहिला दफा ८ को १ मा तत्काल जग्गा उपलब्ध गराउने र त्यो सम्भव नभएमा एक वर्षभित्र उपलब्ध गराउनु तथा २ मा उपलब्ध गराउने जग्गा योजना रहेको ठाउँबाट सबैभन्दा नजिकको राष्ट्रिय वन क्षेत्रसँग जोडिएको र सम्भव भएसम्म समान भूबनोट भएको हुनुपर्ने उल्लेख छ ।

जग्गा उपलब्ध गराउन नसकेमा मात्र वन क्षेत्र प्रयोग गरे वापत रकम बुझाउनसक्ने व्यवस्था गरिएको छ । कार्यविधिमा सट्टा जग्गा नदिएसम्म वन क्षेत्र प्रयोग गर्न पाउने व्यवस्थाकै कारण अहिले कोसी कोरिडोर जग्गा खोज्दै छ । आयोजना समयमा निर्माण नभएमा दुई वर्षभित्र निर्माण सम्पन्न गर्ने ८ सय मेगावाट बराबरको विद्युत् खेर जाने छ भने अन्य आयोजनामा ५ प्रतिशत भएपनि प्रतिस्पर्धामार्फत लाइसेन्स लिएको १४.९ मेगावाटको मायाखोला जलविद्युत् आयोजनामा ४५ प्रतिशत जरीवाना विद्युत् प्राधिकरणले सम्बन्धित कम्पनीलाई तिर्नुपर्नेछ ।

कोसी कोरिडोर एउटा उदाहरण मात्र हो । मन्त्रिपरिषद्ले जग्गा भोगाधिकार दिने निर्णय गरेपनि त्यसपछिको लामो प्रकृयाको कारणले जलविद्युत्, प्रसारण, केबलकार, सडक, सिँचाइलगायतका धेरै आयोजनाले समयमै जग्गा पाउन सकेका छैनन् । सरकारको यो झन्झटिलो प्रकृयाबाट जलविद्युत्सहित सबै आयोजनाका प्रभाव परेको स्वतन्त्र ऊर्जा उत्पादकहरूको संस्था इप्पानका अध्यक्ष शैलेन्द्र गुरागाई बताउँछन् । अहिलेको व्यवस्थाले भने आगामी दुई वर्षभित्र आउन लागेका १ हजार मेगावाट बराबरका आयोजनाहरू प्रसारण लाइनको अभावमा समस्यामा परेको बताउँछन् । “जलविद्युत्सहित धेरै पूर्वाधार आयोजनामा मन्त्रिपरिषद्ले निर्णय गरेपछि पनि जग्गा पाउन मुस्किल छ,” उनी भन्छन्, “यही कारण प्रसारणलाइन नबनेर १ हजार मेगावाट विद्युत् खेर जाने अवस्थामा पुगेको छ भने यसबाट बार्षिक ४० अर्ब घाटा बेहोर्नुपर्ने अवस्था सिर्जना भएको छ ।” उनी राष्ट्रिय प्राथमिकताप्राप्त आयोजनामा त जग्गा भोगाधिकार गर्न महाभारत परेको छ भने अन्य आयोजनामा झन समस्या रहेको बताउँछन् ।

मन्त्रिपरिषद्बाट पारित कार्यविधिलाई हेर्दासमेत भोगाधिकार लिनका लागि पनि २० वटाभन्दा बढी प्रक्रिया पूरा गर्नुपर्छ । आयोजना बनाउने निकायले जग्गा प्राप्त अधिकृत तोकेर सम्बन्धित मन्त्रालयबाट स्वीकृति लिनुपर्छ भने त्यसपछि राष्ट्रिय योजना आयोगको १४ आंै आयोजनामा राष्ट्रिय प्राथमिकता प्राप्त आयोजना हो भन्ने निर्णयसहितको नयाँ पत्र लिएपछि स्वीकृति वातावरण परीक्षण प्रतिवेदन सम्बन्धित निकायलाई बुझाउनुपर्छ ।

त्यसपछि सम्बन्धित आयोजनाले सम्बन्धित क्षेत्रमा गएर जग्गा खोजेर सट्टा दिने जग्गाको विवरणसहित सम्बन्धित जिल्ला प्रशासन कार्यालयमा निवेदन दिनुपर्छ । प्रमुख जिल्ला अधिकारीको अध्यक्षतामा सम्बन्धित गाउँपालिका-नगरपालिका प्रमुख, भूमिसुधार र नापी कार्यालयका प्रतिनिधि र जग्गादातामध्येबाट एक जना रहने संयन्त्रले जग्गाको मूल्यांकन गर्छ । सो निर्णय गर्नेक्रममा सामुदायिक वन भएमा त्यहाँबाट वन समूहको सिफारिस लिनुपर्छ भने विवाद नदेखिएमा लामो समय लाग्छ । विवाद नदेखिएमा त्यसपछि जिल्ला वन कार्यालयको राय चाहिन्छ ।

स्थलगत फिल्डको प्रतिवेदनमा सम्बन्धित भोगाधिकार दिने जग्गाको नक्सा, रुख बिरुवालगायतबारे उल्लेख हुनुपर्छ । सामुदायिक वनबाट सहमतिपछि मात्र होइन फिल्ड प्रतिवेदनपछि पनि जिल्ला वन कार्यालय र निकुञ्ज भएमा निकुञ्जको समेत राय आवश्यक पर्छ । जिल्ला वन कार्यालयले समेत रुखविरुवाको लागतबारे फेरि अध्ययन गर्छ भने निकुञ्ज भएमा निकुञ्जको राय पनि लिन्छ । जग्गाको सम्पूर्ण विवरण आएपछि जग्गाको मूल्यमा सौदावाजी हुन्छ भने नमिलेमा सम्बन्धित प्रमुख जिल्ला अधिकारीले गृह मन्त्रालय पठाउँछन् भने गृह मन्त्रालयले सम्बन्धित पक्षसँग छलफल गरी भाऊ निर्धारण गरी मन्त्रपरिषद् लैजान्छ । यी सबै प्रक्रिया पूरा भएर जग्गा भोगाधिकार दिने निर्णय भएपछि आयोजनाको सर्तहरू पालन गर्ने प्रतिवद्धतापत्र पनि जग्गा प्राप्तिका लागि आवश्यक पर्छ ।

व्यवस्थाअनुसार यी कार्य गर्नका लागि आयोजनाले वन क्षेत्र प्रयोग गर्नुबाहेकको अर्को विकल्प नभएको पुष्टि गर्ने पत्र पनि दिनुपर्छ । सबै प्रक्रिया पूरा गरेपछि लाइसेन्स बहाल मितिदेखि कर, राजस्वलगायतका फाइल दिएपछि बल्ल सम्बन्धित आयोजनाले जग्गा भोगाधिकार गर्न पाउँछ । “वातावरण अध्ययन गर्नकै लागि वर्षौं लाग्छ, त्यो मन्त्रपरिषद्बाट पारित भएपछि पनि जग्गा भोगाधिकार गर्न महाभारतजस्तै छ,” १४.५ मेगावाट अपर इर्खुवाखोलाको प्रवर्द्धक आरती पावरका कार्यकारी सञ्चालक प्रकाश दुलाल भन्छन्, “जलविद्युत्लगायतका पूर्वाधार आयोजनाहरू बनाउन यति धेरै प्रक्रिया छन् कि आयोजना समयमा बनाउन कठिन छ, यसलाई घटाउनेतर्फ कसैको ध्यान गएको छैन ।”

प्रधानमन्त्री तथा मन्त्रपरिषद् कार्यालयका सचिव केदारबहादुर अधिकारी भने वन मन्त्रालयले जग्गा वा जग्गाको सट्टा रकमसमेत दिन पाइने गरी प्रक्रिया छोटो बनाइएको बताउँछन् । प्रवर्द्धकहरू भने जग्गाको सट्टा रकम दिने व्यवस्थामा पनि झनै प्रक्रिया लम्बिने भएकोले तत्काल जग्गा दिनुपर्ने व्यवस्थाको सट्टा दुई वर्षभित्र जग्गा वा सो नभएमा रकम दिन सक्ने र सो अवधिमा आयोजनाहरूले काम गर्न पाउने गरी व्यवस्था गरिनुपर्ने बताउँछन् ।

श्रोत: उर्जा खबर, २०७५/०४/३०

प्रणालीमा सय मेगावाट विद्युत थपियो, ७० प्रतिशत निजी क्षेत्रकाे याेगदान

नेपाल विद्युत प्राधिकरणको केन्द्रीय प्रणालीमा सरकार र निजी क्षेत्रले गत आर्थिक वर्षमा सय मेगावाटभन्दा बढी विद्युत थप गरेका छन् । यसमध्ये अधिकांश निजी क्षेत्रका आयोजना हुन् । प्राधिकरणले गत आवमा निजी क्षेत्रबाट करिब १ सय ५० मेगावाट विद्युत थपिने अपेक्षा गरेको थियो । तर, ७१.६४ मेगावाटमात्र थपिएको छ । सोही अवधिमा प्राधिकरणले ३० मेगावाट (चमेलिया) पनि पूरा गरेको छ । निजी क्षेत्रसमेतको जोड्दा गत आवमा १०१.६४ मेगावाट विद्युत थप भएको प्राधिकरणले जानकारी दिएको छ । कूल थपिएको विद्युतमा निजी क्षेत्रको योगदान करिब ७०.६४ प्रतिशत छ । प्राधिकरणका अनुसार यस अवधिमा निजी क्षेत्रका १४ आयोजनाबाट विद्युत उत्पादन भएको छ । योसँगै केन्द्रीय प्रणालीमा निजी क्षेत्रको योगदान करिब ५ सय १२ मेगावाट पुगेको छ । अहिलेसम्म प्रणालीमा करिब १ हजार १ सय मेगावाट विद्युत उपलब्ध छ । गत वर्ष निजी क्षेत्रले मुस्ताङमा १३.६ मेगावाटको थापा खोला निर्माण गरेको थियो । र, सबैभन्दा सानो २३ किलोवाट सिउरी भूमे नुवाकोटमा निर्माण भएको लघुजलविद्युत आयोजना प्रणालीमा जोडेको छ ।

श्रोत: नागरीक, २०१५/०४/३०

नौमुरे आयोजनाको डिपिआर तयार गरिँदै, अर्को वर्षदेखि निर्माण सुरु गरिने

अर्जुन भुसाल

नौमुरे जलविद्युत आयोजनाको डिपिआर तयारीको काम अघि बढेको छ। डिपिआर निर्माण गरेपछि केन्द्र सरकारले आगामी वर्षबाट आयोजना निर्माणको कार्य अघि बढाउने भएको छ। अर्घाखाँची र प्यूठानको सिमानामा पर्ने यो आयोजनाबाट २ सय ४५ मेगावाट विद्युत निकाल्न सकिन्छ। वर्षौंदेखि अलपत्र अवस्थामा रहेको आयोजनाको सर्वे गर्न थालिएपछि निर्माणकाे कार्य अघि बढ्ने आशा स्थानीयमा पलाएको छ।

२०४४ देखि ०४६ सम्म लगाएर सर्वे गरिएको आयोजनाको निर्माण कार्य सुरु भएको केहि समयमै बन्द भएको थियो। जिल्लाबाट प्रदेश र प्रतिनिधिसभामा प्रतिनिधित्व गर्ने सांसदहरूले नौमुरे आयोजना निर्माणमा चाँसो देखाएका छन्। यो आयोजना निर्माण कार्य सम्पन्न गर्ने विषयलाई निर्वाचनमा उम्मेदवारहरूले चुनावी नारा बनाउने गर्छन्। गत प्रदेशसभा र प्रतिनिधिसभाका उम्मेदवारहरूले पनि नौमुरेलाई मुख्य चुनावी एजेण्डाको रूपमा अघि सारेका थिए।

प्रतिनिधि सभा सदस्य टोपबहादुर रायमाझी, प्रदेशसभा क्षेत्र नं. १ का सांसद चेतनारायण आचार्य र २ का सांसद रामजीप्रसाद घिमिरे केहि दिन अघि नौमुरे परियोजना निर्माण सम्पन्न गर्ने विषयमा प्रधानमन्त्री केपि ओलीसँग छलफल समेत गरेका थिए। प्रधानमन्त्रीले यस वर्ष डिपिआर तयार गरि आगामी वर्ष केन्द्र सरकारले आवश्यक वजेट विनियोजन गर्ने प्रतिवद्धता व्यक्त गरे अनुरूप डिपिआरको काम सुरु भएको प्रदेश सांसद आचार्यले बताए।

तत्कालिन पञ्चायत सरकारले अयोजनाको कामलाई प्रारम्भ गरे पनि बहुदल आएपछि रोकिएको स्थानीय बताउँछन्। ‘आयोजना अलपत्र रहेको देख्दा दुःख लाग्ने गरेको छ’ स्थानीय पिताम्बर सारुले भने, ‘सरकारले छिट्टै काम अघि बढाउनुपर्छ।’ तत्कालिन विद्युत समितिको संयोजक समेत रहेका सारुले बेलाबेलामा नौमुरेको बारेमा कुरा उठ्ने गरेको भएपनि निर्माण कार्य सुरु नहुँदा चिन्तित बन्नु परेको बताए। ‘बेलाबेलामा आयोजना बन्ने भयो भनेर मिडियामा आउँछ’ उनले भने, ‘फेरी सर्भे सुरु गर्न थालिएकाले अलिकति आशा पलाएको छ।’

यहाँ सुख्खायाममा पनि २ सय ४५ मेगावाट विद्युत निकाल्न सकिने अध्ययन टोलीले प्रतिवेदन तयार पारेको थियो। स्थानीय जुनबहादुर पुलामीले यो आयोजना निर्माण गर्ने काममा सरकारले उदासिनता देखाएको बताए। कपिलवस्तुको ४० हजार हेक्टर जमिनमा समेत सिँचाइ पुर्याउने एकमात्र विकल्पका रूपमा नौमुरेलाई अघि सारिएको छ।

श्रोत: नागरीक, २०७५/०५/०९

ढल्केबर-मुजफ्फपुर प्रसारण लाइन संचालनमा: विद्युत व्यापारका लागि कोशेढुंगा

मुलुकभित्रको प्रसारण प्रणालीलाई सुदृढीकरण तथा नेपाल र भारतबीचको विद्युत व्यापारका लागि धनुषामा निर्माण गरिएको ढल्केबर सबस्टेसन संचालन (चार्ज)मा आएको छ।

नेपालकै हालसम्मको ठूलो स्वचालित २२०/१३२ केभी ढल्केबर सबस्टेसनको बिहीबार राती ११ बजे चार्ज गरी संचालनमा ल्याइएको नेपाल विद्युत प्राधिकरणका कार्यकारी निर्देशक कुलमान घिसिङले जानकारी दिए।

सब स्टेसन चार्ज भएपछि भारतबाट पहिलोपल्ट २२० केभी प्रसारण लाइनबाट विद्युत आयात सुरु भएको छ। यसअघि ढल्केबर सबस्टेसन निर्माण सम्पन्न नभएकाले १३२ केभीमार्फत विद्युत आयात भइरहेको थियो।

‘ढल्केबर सबस्टेसन संचालनमा आउनु आन्तरिक प्रसारण प्रणाली सुदृढीकरण र दुई मुलुकबीचको विद्युत व्यापारका लागि एउटा कोशेढुंगा हो,’ उनले भने, ‘ढल्केबरमै ४००-२२० केभीको अर्को सबस्टेसन निर्माण गरिरहेका छौं, यसको काम पनि डेढ वर्षभित्रमा सक्नेछौं।’ विद्युत आदान प्रदानका लागि ढल्केबर-मुजफ्फपुर ४०० केभी क्रसबोर्डर प्रसारण लाइन यस अघि नै निर्माण सम्पन्न भइसकेको छ। सबस्टेसन चार्ज भएपछि नेपाल र भारतबीच थप विद्युत आयात/निर्यातका लागि पूर्वाधार तयार भएको प्राधिकरणका प्रवक्ता एवं विद्युत व्यापार विभागप्रमुख प्रबल अधिकारीले जानकारी दिए। स्वचालित भएकाले काठमाडौंको स्यूचाटारमा रहेको प्राधिकरणको भार प्रेषण केन्द्रबाटै सब स्टेसनको संचालन र अनुगमन गर्न सकिनेछ। सबस्टेसनमा १६०/१६० एमभीए, २२०/१३२ केभीका दुई वटा ट्रान्सफर्मर छन्। ‘सबस्टेसन संचालनमा आएपछि हिउँदको बढी विद्युत माग हुने समय (पिक)मा भारतबाट थप विद्युत आयातका लागि पूर्वाधार तयार भएको छ, ४५६ मेगावाटको माथिल्लो तामाकोसीको निर्माण सम्पन्न भएपछि नेपालमा वर्षायाममा विद्युत बढी हुन गएको खण्डमा निर्यात गर्नका साथै उक्त लाइनमार्फत इनर्जी बैकिङ गर्न समेत बाटो खुलेको छ’, प्रवक्ता अधिकारले भने। ढल्केबर-मुजफ्फपुर प्रसारण लाइन विहीबार ६ बजेसम्मको लागि सट डाउन लिइएकोमा आवश्यक सम्पूर्ण कार्य सकिएको हुँदा निर्धारित समयबाटै विद्युत आयातको निरन्तरता भएको अधिकारीले बताए। उनले त्यहाँबाट करिब एक सय मेगावाट विद्युत आयात भइरहेको जानकारी दिए।

प्राधिकरणले गत हिउँदमा ढल्केबर-मुजफ्फपुर क्रसबोर्डर प्रसारण लाइनमार्फत पिक समयमा दैनिकरूपमा १२० मेगावाटसम्म विद्युत आयात गरेको थियो। अब थप करिब १५० मेगावाट विद्युत आयात गर्न सकिने प्राधिकरणले जनाएको छ। मुलुकभित्रको प्रसारण प्रणाली सुदृढीकरणका लागि हेटौडा-ढल्केबर-इनरुवा ४०० केभी प्रसारण लाइनको निर्माण भइरहेको छ।

यस अघि ढल्केबरमा सब स्टेसन बनाउन समय लागेपछि भारतको मुजफ्फपुर बिन्दुमा दुई वटा ट्रान्सफर्मर भाडाका राखी विद्युत आयात गरिएको थियो। ढल्केबर सबस्टेसन चार्जभएसँगै भारतको पावर ग्रिडसँग भाडामा लिएर राखिएका ट्रान्सफर्मर अब राख्नु नपर्ने प्रवक्ता अधिकारीले बताए।

विश्व बैंकको नेपाल-भारत विद्युत प्रसारण तथा व्यापार आयोजना अन्तर्गत सबस्टेसन निर्माण गरिएको हो। नेपाल सरकार तथा प्राधिकरणको लगानी र विश्व बैंकको सहूलितपूर्ण ऋणमा प्रसारण लाइन तथा सब स्टेसनको निर्माण गरिएको हो।

प्राधिकरणले सेन्ट्रल चाइना पावर ग्रिड (सिसिपिजी)सँग १२ जुन २०१४मा हेटौडा, ढल्केबर र इनरुवामा सबस्टेसन बनाउन ठेक्का सम्झौता गरेको थियो। तर सन्तोषजक रुपमा काम नगरेपछि प्राधिकरणले सिसिपिजीसँगको ठेक्का २२ सेप्टेम्बर २०१७मा तोडेको थियो। त्यसपछि ढल्केबर सबस्टेसनको बाँकी रहेको काम गराउन टेण्डर गरी जनबरी २०१८मा ठेक्का सम्झौता गरेको थियो। भारतीय ठेकेदार कम्पनी टेलमोसले ६ महिनामा काम सक्ने गरी ठेक्का पाएको थियो।

श्रोत: गोरखापत्र, २०७५/०५/०९

प्राधिकरणका आयोजनाको लागत घटाउनुस् - मन्त्री पुन

निर्माणाधीन जलविद्युत् आयोजनाको लागत र समयावधि लम्ब्याउने रोगबाट मुक्त हुन ऊर्जा, जलस्रोत तथा सिँचाइ मन्त्रालयले नेपाल विद्युत् प्राधिकरणलाई निर्देशन दिएको छ ।

प्राधिकरणले निर्माण गरिरहेका अधिकांश आयोजनाको अवस्था समस्याग्रस्त रहेको र समयमै सम्पन्न हुने अवस्था नभएको भन्दै मन्त्रालयले निर्देशन दिएको हो । प्राधिकरणले निर्माण गरिरहेको कुलेखानी तेस्रो जलविद्युत् आयोजना, माथिल्लो त्रिशूली थ्री ए, रघुगङ्गाजस्ता आयोजना समस्यामा छन् ।

अधिकांश आयोजनामा निर्माण व्यवसायीको काम गर्ने प्रवृत्तिमा समेत समस्या देखिएको छ ।

कूल १४ मेगावाट क्षमताको कुलेखानी तेस्रो विगत १० वर्षदेखि निर्माणाधीन अवस्थामा छ । सो आयोजनामा निर्माण व्यवसायीको लापर्बाही हुनाका साथै समन्वय र सक्रियता देखाउन प्राधिकरणसमेत चुक्दै आएको छ । सातपटक म्याद थपिँदासमेत आयोजना कहिले सकिने भन्ने टुङ्गो छैन । ‘गोरखा भूकम्प’ का कारण समस्यामा परेको माथिल्लो त्रिशूली थ्री ए चालू आवको अन्त्यसम्ममा सम्पन्न गर्ने लक्ष्य राखिएको भए पनि सो अवधिमा सकिन्छ वा सकिँदैन भन्ने अवस्था छैन ।

निर्माण व्यवसायीको छनोटको समस्यामा फसेको म्याग्दीमा आयोजनास्थल रहेको रघुगङ्गाको अवस्था पनि उस्तै छ । प्राधिकरणको सहायक कम्पनी माथिल्लो तामाकोशी जलविद्युत् आयोजनाले निर्माण गरिरहेको माथिल्लो तामाकोशीसमेत तोकिएको समयमा पूरा हुने अवस्था छैन । सो आयोजना आगामी पुस मसान्तमा सकिने लक्ष्य राखिएको भए पनि निर्माण व्यवसायीका कारण ठाडो सुरुङमा स्टिल जडान गर्ने कार्य हालसम्म शुरु हुन सकेको छैन । प्राधिकरणको ३३औँ वाषिकोत्सवका अवसरमा आज आयोजित कार्यक्रममा ऊर्जा, जलस्रोत तथा सिँचाइमन्त्री वर्षमान पुनले तोकिएको समयमा आयोजना पूरा नगर्ने प्रवृत्तिबाट मुक्त भएर काम गर्न निर्देशन दिनुभयो ।

“विद्युत्भार कटौतीको अन्त्य भयो भनेर मख्ख परेर बस्ने अवस्था छैन, आयोजनाको हालत असाध्यै खराब छ । यति समयमा पूरा गर्छौँ भनेर प्रतिबद्धता जनाए पनि राष्ट्र र जनताप्रति जिम्मेवार बन्न पर्दैन ?”, मन्त्री पुनले प्रश्न गर्नुभयो । नहुने काम भइहाल्छ र हुन्छ भनेर देश, जनतालाई नढाट्नसमेत मन्त्री पुनले प्राधिकरणको नेतृत्वको ध्यानाकर्षण गराउनुभयो । उहाँले निजी क्षेत्रलाई समेत इमान्दार र जिम्मेवार भएर ऊर्जा क्षेत्रमा लगानी गर्न आग्रह गर्नुभयो ।

“शक्ति केन्द्र धाएर, केही व्यक्ति वा संस्थालाई खुशी पारेको भरमा अब पनि मुलुक चल्छ भन्ने मान्यताले काम गर्दैन”, मन्त्री पुनले भन्नुभयो । उहाँले सरकारी निकाय बढी जिम्मेवार बन्नुपर्ने र नमूना काम गर्नुपर्नेमा जोड दिनुभयो । निजी क्षेत्रले पनि देश र जनताको हितमा काम गर्नुपर्ने र जता पनि फाइदा मात्रै खोज्ने र शक्ति केन्द्रलाई मिलाउने प्रवृत्तिबाट मुक्त हुन उहाँको आग्रह थियो ।

प्राधिकरणका कर्मचारीको आफ्नै शेयर स्वामित्व रहने गरी ६० मेगावाट क्षमताको मोदी खोला जलविद्युत् आयोजना निर्माणका लागि स्वीकृति दिने चरणमा मन्त्रालय रहेको उहाँको प्रष्टोक्ति छ । सरकारले २०७५

देखि २०८५ साललाई ऊर्जा दशक घोषणा गरेको छ । ऊर्जा क्षेत्रको सुधारका लागि सरकारले गत वैशाखमा श्वेतपत्र सार्वजनिक गरेको छ । सरकारले विद्युत्को खपत बढाउनका लागि रणनीतिकरूपमा उपाय अपनाएको र त्यसलाई कार्यान्वयनमा लैजाने तयारी गरेको उहाँले जानकारी दिनुभयो । सरकारले आगामी तीन वर्षभित्र तीन हजार मेगावाट, पाँच वर्षमा पाँच हजार मेगावाट र १० वर्षमा १५ हजार मेगावाट विद्युत् उत्पादनको लक्ष्य राखेकाले प्राधिकरणले नै त्यसका लागि महत्वपूर्ण जिम्मेवारी लिनुपर्नेमा मन्त्री पुनले जोड दिनुभयो ।

कार्यक्रममा ऊर्जा, जलस्रोत तथा सिँचाइ मन्त्रालयका सचिव एवं प्राधिकरण सञ्चालक समितिका अध्यक्ष अनुपकुमार उपाध्यायले हरेक नागरिकलाई केन्द्रमा राखेर सेवा दिने सोचका साथ प्राधिकरण लागूनुपर्ने बताउनुभयो । उहाँले विद्युत्भार कटौतीको अन्त्यपछि मुलुकको कूल गार्हस्थ्य उत्पादनमा पुऱ्याएको सकारात्मक योगदानको समेत चर्चा हुनुपर्नेमा जोड दिनुभयो । प्राधिकरणका कार्यकारी निर्देशक कुलमान घिसिङले सबैको सहकार्य र सक्रियताले नै प्राधिकरणलाई नाफामा लैजान सकिएको दृष्टान्त पेश गर्नुभयो । आव २०७४-७५ मा प्राधिकरणले रु एक अर्ब एक करोड खुद मुनाफा गर्ने देखिएको छ । प्राधिकरणको सञ्चित घाटा अझै पनि रु ३२ अर्ब रहेको छ । यस्तै प्राधिकरणले भारतबाट गत आवमा रु १९ अर्ब बराबरको विद्युत् आयात गरेको छ ।

कार्यक्रममा प्राधिकरणको आधिकारिक टेड युनियनका अध्यक्ष जनार्दन भट्टराईले सबै कर्मचारीलाई साथमा लिएर जाने मान्यताको विकास गर्न प्राधिकरणको नेतृत्वलाई आग्रह गर्नुभयो । सो अवसरमा मन्त्री पुनले प्राधिकरणका पहिलो कार्यकारी निर्देशक हर्षमान थापालाई सम्मान गर्नुभयो । यस्तै उत्कृष्ट सेवा गर्ने १५ कर्मचारी, केही आयोजना र वितरण केन्द्रका कर्मचारीलाई समेत सम्मान गरिएको थियो । (रासस)

श्रोत: गोरखापत्र/आर्थिक दैनिक, २०७५/०५/०९

जलविद्युत् आयोजना बन्द

बाढीले बाँधमा क्षति पुऱ्याएपछि म्याग्दी र मुस्ताङका दुई जलविद्युत् आयोजना बन्द भएका छन् । बाढीले असर पुऱ्याउँदा मुस्ताङको थासाङ गाउँपालिका-१ टुकुचेस्थित १३।६ मेगावाट क्षमताको थापाखोला जलविद्युत् आयोजना र म्याग्दीको अन्नपूर्ण गाउँपालिका-४ घरापस्थित दुई मेगावाट क्षमताको तातोपानी साना जलविद्युत् आयोजना बन्द भएको हो ।

टुकुचे हिमालको फेदीमा रहेको थापाखोलाको बाँधमा बाढीले क्षति पुऱ्याएपछि मुस्ताङको थासाङ गाउँपालिका-१ टुकुचेस्थित थापाखोला जलविद्युत् आयोजना बन्द हुँदा मुस्ताङमा विद्युत् आपूर्ति प्रभावित बनेको प्रजिअ शिशिर पौडेलले बताउनुभयो ।

उहाँका अनुसार डोजर र मजदुर परिचालन गरेर मर्मतको काम शुरु गरिए पनि विद्युत् आपूर्ति सहज बनाउन अझै केही दिन लाग्ने अनुमान गरिएको छ । माउन्ट कैलाश इनर्जी प्रालिले निर्माण गरेको सो आयोजनाले एक वर्ष अघिदेखि उत्पादन शुरु गरेको थियो ।

केन्द्रीय प्रसारण लाइनमा समस्या आएका बखत मुस्ताङमा थापाखोलाबाट उत्पादित विद्युत् आपूर्ति हुँदै आएको थियो । सो आयोजना बन्द हुँदा मुस्ताङका होटल, पर्यटन, उद्योग व्यवसायका साथै र सार्वजनिक सेवा प्रवाहमा असर परेको छ ।

यस्तै नारच्याङको मिस्त्री, घलेम्दी र निलगिरि खोलामा निर्माणाधीन जलविद्युत् आयोजनाले फालेको मकिङ ९सुरुङबाट निस्किएको गेगर र माटो० बाँधमा थुप्रिएपछि तातोपानी साना जलविद्युत् आयोजना बन्द भएको छ । गेगर, माटो, तार बगाएर ल्याई बाँधमा थुपारेपछि आयोजना बन्द भएको प्राविधिक खिम पुनले बताउनुभयो ।

बयालिस मेगावाट क्षमताको मिस्त्रीखोला, पाँच मेगावाटको घलेम्दीखोलाको सुरुङको मकिङ र निलगिरि खोलाको पहुँचमार्ग निर्माणका क्रममा निस्किएको माटो बाँधमा आएर थुप्रिने गरेको छ । निर्माणाधीन आयोजना र विद्युत् प्राधिकरणका कर्मचारीलाई मकिङको व्यवस्थापन तथा आयोजना मर्मतका लागि स्थानीयवासीले सचेत बनाए पनि सुनुवाइ नभएको गुनासो छ ।

पहिरो पीडितलाई सारिने

अन्नपूर्ण गाउँपालिका-३ दानाको गुइँठे र काभ्रेका पहिरो पीडितलाई सुरक्षित स्थानमा सारिने भएको छ । गाउँपालिकाका अध्यक्ष डमबहादुर पुन, उपाध्यक्ष केशमाया मगर, वडाध्यक्ष नरसीङ पुर्जा, बेनी-जोमसोम-कोरला सडक आयोजनाका प्रतिनिधि र पीडितबीच भएको छलफलपछि उच्च जोखिममा रहेका १० घरपरिवारलाई अस्थायी रूपमा सुरक्षित स्थानमा बस्ने व्यवस्था मिलाउने निर्णय भएको हो । बेनी-जोमसोम सडक विस्तारको क्रममा पाखो भत्किएर पहिरो खस्न थालेपछि गुइँठेका कृष्ण बस्याल, उदयबहादुर सार्की, गणेश कटुवाल, राजु बिक, देउमाया सार्की, कर्णबहादुर नेपाली, सोमबहादुर मिजार, गोविन्द केसी र दीर्घबहादुर थापाको परिवार विस्थापित भएका हुन् ।

यसैगरी काभ्रेका भक्तबहादुर पाइजा, भूमिराज पाइजा र होमबहादुर पाइजाको परिवारलाई पनि सुरक्षित ठाउँमा बसोबासको व्यवस्था मिलाउने निर्णय भएको वडाध्यक्ष पुर्जाले बताउनुभयो । पहिरो पीडितलाई बेनी-जोमसोम-कोरला सडक आयोजनाले जस्तापाता र खानेपानीको पाइप उपलब्ध गराउने भएको छ । गुइठेका पहिरो पीडितलाई आयोजनाले २५ एमएमको २५० मिटर पाइप उपलब्ध गराइसकेको स्थानीय सुरत केसीले जानकारी दिनुभयो । गाउँपालिकाको बुधबार बसेको बैठकले रु ५० हजार विनियोजन गरेको छ । सडक आयोजनाले जस्तापाता उपलब्ध गराएपछि केही समय बस्नका लागि अस्थायी टहरा निर्माण गर्ने तयारी भएको छ । पहिरोपीडित हाल छिमेकी र आफन्तकोमा आश्रयमा छन् । रासस

श्रोत: आर्थिक दैनिक, २०७५/०५/०९

ढल्केबर सवस्टेसन सञ्चालनमा

मुलुकभिन्नको प्रसारण प्रणालीमा सुदृढीकरण तथा नेपाल र भारतबीचको विद्युत् व्यापारका लागि धनुषामा निर्माण गरिएको ढल्केबर सवस्टेसन सञ्चालनमा आएको छ । नेपालकै हालसम्मको ठूलो स्वचालित २२०/१३२ केभी ढल्केबर सवस्टेसनमा चार्ज गरी विद्युत् सञ्चालनमा ल्याइएको नेपाल विद्युत् प्राधिकरणका कार्यकारी निर्देशक कुलमान घिसिङले जानकारी दिए । औपचारिक रूपमा बिहीबार रातिदेखि सो सवस्टेशन सञ्चालनमा आएको हो । सवस्टेसन चार्ज भएपछि भारतबाट पहिलोपल्ट २२० केभी प्रसारण लाइनबाट विद्युत् आयात शुरु भएको छ । ढल्केबर सवस्टेसन निर्माण नभएकाले यसअघि १३२ केभीमार्फत् विद्युत् आयात भइरहेको थियो । “ढल्केबर सवस्टेसन सञ्चालनमा आउनु र आन्तरिक प्रसारण प्रणाली सुदृढीकरण हुनु दुई मुलुकबीचको विद्युत् व्यापारका लागि एउटा कोशेढुङ्गा हो,” उनले भने, “ढल्केबरमै ४००/२२० केभीको अर्को सवस्टेसन निर्माण गरिरहेका छौं, यसको काम पनि डेढ वर्षभित्रै सकिनेछ ।” विद्युत् आदान-प्रदानका लागि ढल्केबर-मुजफ्फपुर ४०० केभीको अन्तरदेशीय प्रसारण लाइन यसअघि नै निर्माण भइसकेको थियो ।

सवस्टेसन चार्ज भएपछि नेपाल र भारतबीच थप विद्युत् आयात/निर्यातका लागि ठूलो पूर्वाधार तयार भएको प्राधिकरणका प्रवक्ता एवं विद्युत् व्यापार विभाग प्रमुख प्रबल अधिकारीले जानकारी दिए । स्वचालित भएकाले काठमाडौंको स्युचाटारमा रहेको प्राधिकरणको भारप्रेषण केन्द्रबाटै सवस्टेसनको सञ्चालन र अनुगमन गर्न सकिने छ । सवस्टेसनमा १६०/१६० एमभीए, २२०/१३२ केभीका दुई ट्रान्सफर्मर छन् । सवस्टेसन सञ्चालनमा आएपछि हिउँदमा बढी विद्युत् माग हुने समयमा भारतबाट थप विद्युत् आयातका लागि पूर्वाधार बनेको छ । यस्तै कुल ४५६ मेगावाटको माथिल्लो तामाकोशी निर्माण भएपछि नेपालमा वर्षायाममा विद्युत् बढी निर्यात गर्नाका साथै उक्त लाइनमार्फत् इनर्जी बैंकिङ गर्न समेत बाटो खुलेको प्रवक्ता अधिकारीले जानकारी दिए । हाल सो प्रसारण लाइनबाट करीब १०० मेगावाट विद्युत् आयात भइरहेको छ । प्राधिकरणले गत हिउँदमा ढल्केबर-मुजफ्फपुर अन्तरदेशीय प्रसारण लाइनमार्फत् बढी विद्युत् माग हुने समयमा दैनिकरूपमा १२० मेगावाटसम्म विद्युत् आयात गरेको थियो । अब थप करीब १५० मेगावाट विद्युत् आयात गर्न सकिने प्राधिकरणले जनाएको छ । मुलुकभिन्नको प्रसारण प्रणाली सुदृढीकरणका लागि हेटौंडा-ढल्केबर-इनरुवा ४०० केभी प्रसारण लाइनको निर्माण भइरहेको छ । यसअघि ढल्केबरमा सवस्टेसन बनाउन समय लागेपछि भारतको मुजफ्फपुर बिन्दुमा दुई ट्रान्सफर्मरमा भाडाका राखी विद्युत् आयात गरिएको थियो । ढल्केबर सवस्टेसन चार्ज भएसँगै भारतको पावर ग्रिडसँग भाडामा लिएर राखिएका ट्रान्सफर्मर अब राख्नु नपर्ने प्रवक्ता अधिकारीले बताए । विश्व बैंकको नेपाल-भारत विद्युत् प्रसारण तथा व्यापार आयोजनाअन्तर्गत सवस्टेसन निर्माण गरिएको हो । नेपाल सरकार तथा प्राधिकरणको लगानी र विश्व बैंकको सहूलितपूर्ण ऋणमा प्रसारण लाइन तथा सवस्टेसन निर्माण गरिएको हो । प्राधिकरणले सेन्ट्रल चाइना पावर ग्रिड सिमिपिजीसँग १२ जुन २०१४ मा हेटौंडा, ढल्केबर र

इनरुवामा सवस्टेसन बनाउन ठेक्का सम्झौता गरेको थियो तर सन्तोषजक काम नगरेपछि प्राधिकरणले सिसिपिजीसँगको ठेक्का २२ सेप्टेम्बर २०१७ मा तोडेको थियो । त्यसपछि ढल्केबर सवस्टेसनको बाँकी रहेको काम गराउन टेण्डर गरी जनवरी २०१८ मा ठेक्का सम्झौता गरिएको थियो । भारतीय ठेकेदार कम्पनी टेलमोसले छ महिनामा काम सक्ने गरी ठेक्का पाएको थियो । रासस